

1954 KIBRIS OLAYLARININ İZMİR BASININA YANSIMALARI

Nurettin GÜLMEZ*

Mehmet TAŞKINOĞLU**

Öz

II. Dünya Savaşı'ndan sonra ortaya çıkan yeni düzenin bir yansıması olarak Kıbrıslı Rumlar adanın Yunanistan'a ilhakı tezini ortaya atmışlardır. Yunan hükümeti bu süreçte Türk ve İngiliz dostluk ilişkilerinin hassasiyetine rağmen konuyu BM'ye taşımak suretiyle Kıbrıs'ı topraklarına katmak için yoğun diplomatik faaliyetlerde bulunmuştur. Bu çalışmalarla Yunanistan siyasal ve hukuki kazanımlar elde etmek istemiş; ancak BM'deki müzakerelerde uluslararası toplumu tam olarak ikna edememiş ve istediği sonuca ulaşamamıştır. Adada yaşayan Türklerin sayıca az olması, ekonomik ve siyasal varlıktan yoksun olmalarının yanı sıra Türkiye'nin çeşitli nedenlerle Kıbrıs davasına ilgisiz kalması 1954 Kıbrıs olaylarında Rum kesiminin elini güçlendirmiştir.

Anahtar Kelimeler: 1954 Kıbrıs Olayları, İzmir Basını, Yunanistan, İlhak, Makarios, BM, Türk hükümeti.

THE 1954 CYPRUS EVENTS IN IZMIR PRESS

Abstract

The Greek Cypriots have put forward the idea of the annexation of the island to Greece as a reflection of new order after World War II. Despite the sensitivity of relations of the Turkish and British friendship, Greek government has shown intensive diplomatic activities to include the territory of Cyprus by moving the issue to the UN. Thanks to these studies, the Greek government has aimed to reach a political and legal gains, but the Greek government could not completely persuade the international community and did not reach the desired result in the UN negotiations. Being less number of Turks living on the island, to be deprived of the economic and political entity and Turkey's indifference to Cyprus case because of various reasons have strengthened the hand of the Greeks in the Cyprus Events of 1954.

Keywords: 1954 Cyprus Events, Izmir Press, Greek, Annexation, Makarios, UN, Turkish Government.

* Doç. Dr., Celal Bayar Üniversitesi, (gulmeznurettin@gmail.com).

** Doktora Öğrencisi, Celal Bayar Üniversitesi.

Giriş

Kıbrıs, yüzölçümü bakımından Akdeniz'in üçüncü büyük adasıdır. Türkiye'ye 40, Yunanistan'a 600 mil uzaklıkta bulunmaktadır. 1950'li yıllarda Kıbrıs'ta yaklaşık 198.000 Türk yaşamaktaydı.¹ Ada 1571'den 1878'e kadar Osmanlı devletinin hâkimiyetinde kalmıştır. Bu tarihte ada geçici olarak İngiltere'nin egemenliğine geçmiştir. I. Dünya Savaşı'nın başlamasıyla birlikte İngiltere, adayı kendi topraklarına kattığını ilan etmişti. Lozan Antlaşması'yla Türkiye adanın bu statüsünü kabul etmek zorunda kalmıştır. Kıbrıs'ın 1923 yılından itibaren resmen İngiltere'nin yönetimine geçmesinin ardından burada yaşayan Rumlar bir takım girişimlerde bulunarak adanın statüsünde değişiklik yapmak istemişlerdir. Asıl gayeleri Kıbrıs'ın Yunanistan'a bağlanmasını gerçekleştirmektir. Yunanistan 1928 yılında ilk kez Enosis (Yunanistan'la birleşme) fikrini ortaya atarak adanın kendisine bağlanmasını istemiştir. Rumların bir taraftan "Enosis" kampanyalarına hız vermeleri diğer taraftan da self-determinasyon (kendi geleceğini kendi tayin etme) kozunu kullanmalarının yanı sıra Yunan Parlamentosu Enosis doğrultusunda konuyu BM'ye götürme kararı almıştır (1947).²

II. Dünya Savaşı'ndan sonra Yunanistan Kıbrıs konusuna iyice yoğunlaşmaya başlamıştır. Kıbrıs meselesi Yunanistan'ın 1951 yılında adanın kendisine verilmesi için İngiltere'ye resmen başvurmasına rağmen şeklen de olsa bir iç sorun olmaya devam etti. Bununla birlikte Kıbrıs sorununun 16 Ağustos 1954 tarihinde Yunanistan tarafından bir şikâyet konusu olarak ilk defa BM Genel Kuruluna taşınmasıyla uluslararası sorun haline gelmiş oldu.³ Türkiye, bu sürece gelinceye kadar Kıbrıs meselesinde sessiz kalmıştır. Bunun en önemli nedeni Türkiye açısından Sovyet ve komünizm emperyalizmine karşı güvenliğini garanti altına almaktır.⁴ Gerek adadaki Türkler gerekse anavatanındaki Türk kamuoyu Yunan politikalarına karşı büyük tepki göstermişlerdir. Konunun BM'ye taşınması üzerine Türkiye Kıbrıs sorununda taraf olmaya başlamıştır. 1954 Kıbrıs olaylarının patlak vermesi üzerine Türk halkı, örgütlü bir şekilde Kıbrıslı soydaşlarına ekonomik ve kültürel yönden yardıma koşmuştur.

Rumların bilinçli ve sistemli olarak yaptıkları yoğun faaliyetler gerek Rum basınında gerekse Türk basınında önemli bir yer teşkil etmiştir. Yeni Asır, Anadolu ve Demokrat İzmir gazetelerinden yararlandığımız çalışmamızda "1954 Kıbrıs Olaylarının İzmir Basınına Yansımaları" araştırılmıştır. Ayrıca Türkler tarafından çıkarılan ve adada etkin ve saygın bir konumda olan Halkın Sesi gazetesinden de yararlanılarak Kıbrıs'ta yaşayan Türklerin 1954 Kıbrıs olaylarındaki mücadelesi yansıtılmaya çalışılmıştır.

1 Anadolu, 31.3.1954. s.1.

2 Müge Vatanserver, "Kıbrıs Sorununun Tarihi Gelişimi", *Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C:12, Özel Sayı, 2010, s.1497.

3 Rifat Uçarol, *Siyasi Tarih*, Filiz Kitabevi, İstanbul, 1985, s.560.

4 Fahir Armaoğlu, *20. Yüzyıl Siyasi Tarihi (1914-1990)*, C:I, Türkiye İş Bankası Yayınları, Ankara, 1992, s.530.

1. İlhak Sürecinde Kıbrıslı Türklerin Sosyal, Ekonomik ve Kültürel Meseleleri

Kıbrıslı Türklerin öteden beri yaşadıkları problemlerin başında evkaf meselesi gelmekteydi. Evkaf sorunu adanın 1878’de İngiltere’ye geçişiyle başlamıştır.⁵ Evkafın Türklere devredilmesi için bazı girişimlerde bulunulmuştu. Bunun üzerine Müstemleke idaresinin Türk toplumu liderleriyle yapmış olduğu görüşmelerin ardından 1955 yılında yeni Evkaf Kanunu yürürlüğe girmiştir.⁶ Kıbrıslı Türkler, evkaf mallarının kayıtsız şartsız Türk cemaatine devredilmesinde muvaffak oluncaya kadar mücadelelerine devam edeceklerini bildirmişlerdi.⁷ Kıbrıs’taki Türk vakıf mallarına karşı yapılan haksızlıkları protesto etmek için Kıbrıs Türk Kurumları Federasyonu tarafından büyük bir miting yapılmıştı. Türkler, evkaf idaresini Lozan Antlaşması hükümlerine göre kendi idarelerine almak istiyorlardı.⁸ Evkaf meselesine ilişkin bundan başka Lefkoşa’da düzenlenen ve 15.000-20.000 Türk’ün katıldığı daha büyük bir miting düzenlenmişti. Mitingde İngiliz sömürge idaresinde bulunan 8-10 milyon değerindeki Türk evkaf mallarının idaresinin Türklere devredilmesi istenmişti.⁹

Adadaki Türklerin karşılaştıkları sorunlardan biri de eğitime yönelik yapılan baskılardı. Türkiye Maarif Vekâletince Kıbrıs’a gönderilen Mağusa Namık Kemal Lisesi müdürü Yavuz Koloğlu’na İngiliz taraftarı olarak tanınan ve bir müddet sonra kapanmak zorunda kalan İstiklal gazetesinde hakaret içeren yayınlar yapılması üzerine dava açılır. Lefkoşa Kaza Mahkemesi tarafından yapılan yargılama sonucunda ceza olarak gazetenin özür dilemesi ve 325 İngiliz Lirası tazminat ödemesine hükmedilir.¹⁰ Diğer taraftan Türk hükümetinin adadaki Türk çocuklarını eğitmek için açmayı düşündüğü okula izin verilmemiştir.¹¹

Öteden beri Kıbrıs’ta Türklere uygulanan iktisadi baskılar artmaktaydı. Türklerin adada resmi veya özel banka açmalarına müsaade edilmiyordu. Öyle ki İngiliz idaresi milli bir Türk bankasının maliyeti yüksek olan binasının başka bir yere taşınmasını dahi savsaklayabiliyordu.¹² Türkiye Yapı ve Kredi Bankası Kıbrıs’ta şube açmak için girişimde bulunmuş; ancak bir buçuk yıl oyalanarak bu girişim reddedilmişti. Aynı hüsranı yaşamak istemeyen Türkiye Ziraat Bankası bu işten vazgeçmek zorunda kalmıştı. Hâlbuki adada Yunanistan’a ait 15, diğer devletlere ait çok sayıda resmi ve özel banka yıllardır faaliyet

5 *Yeni Asır*, 18.1.1954, s.1.

6 Ulvi Keser, “Kıbrıs Türk Mücadele Tarihinde Kıbrıs Türk Kurumları Federasyonu- Nacak İşbirliği ve Ekonomik Kalkınma Gayretleri”, *History Studies, Volume, 4/1* 2012, s.304.

7 *Yeni Asır*, 18.1.1954, s.1.

8 *Yeni Asır*, 18.2.1954, s.1.

9 *Halkın Sesi*, 30.3.1954, s.1.

10 *Yeni Asır*, 8.2.1954, s.1.

11 *Halkın Sesi*, 12.2.1954, s.4.

12 *Halkın Sesi*, 12.2.1954, s.4.

göstermekteydi. Yunan bankalarının senelik kredi hacmi 16-20 milyon lirayı geçiyordu. Kıbrıs Türk Kurumları Federasyonu'ndan bir yetkili Türklerin yıllardır faizcilerin elinde istismar edildiğini söyleyerek Türk hariciyesinden bu konuda yardım istemiştir.¹³ Hemen harekete geçen Türkiye, 11 Eylül'de Bakanlar Kurulunda aldığı bir kararla Lefkoşa'da küçük de olsa Türkiye İş Bankası'na ait bir şubenin açılmasına karar vermiştir.¹⁴ Bununla birlikte bir bankanın açılıyor olması ihtiyacı karşılamaktan oldukça uzaktı. Bunun üzerine Türk ve İngiliz hükümetleri arasında yapılan müzakerelerden sonra Türklerin Kıbrıs'ta resmi veya özel banka açmalarına izin verilmiştir. Bu gelişme adadaki Türkler arasında memnunlukla karşılanmıştır.¹⁵ Tekel Genel Müdürlüğü, Kıbrıs'ta yerli bir şirketle ortaklaşa bir sigara fabrikası açmak için teşebbüste bulunmuştur. Maliyeti 400 bin lirayı bulacak olan tesislerde Türk tütünü ile sigara üretilmesi ve Türk işçilerinin istihdam edilmesi planlanmıştır.¹⁶

İngiliz idaresinin uyguladığı ayrımcı politikalar, Türk toplumunu birçok alanda baskılara maruz bırakmıştı. 400 yıllık geçmişi olan Lefkoşa'daki Türk debbağhanesinin şehrin 12 mil dışına çıkarılmasına karşın Rumlara ait debbağhanenin Lefkoşa'nın merkezinde iş yapmasına müsaade edilmişti.¹⁷ Bundan başka şubat ayının başında Baf kazasında meydana gelen depremde İngilizlere ait yardım kuruluşu tarafından felaketzedelere elbise dağıtımı sırasında Türklere açıktan haksızlık yapılmıştı. Bu olay Türkler tarafından protesto edilmişti. Olayın nedeni görevli Rum dağıtım memurlarının kendi yandaşlarını kayırmalarıydı.¹⁸

Kıbrıs tarihinde ilk defa seçimle Kıbrıs Müftülüğü'ne getirilen Mehmet Dâna Efendi'nin göreve başlaması münasebetiyle Lefkoşa'daki Ayasofya Camii'nde¹⁹ görkemli bir tören yapılmıştı. Törenin ardından cami meydanında on binlerce Türk'ün katılımıyla büyük bir miting yapılmıştı. "Dağ Başını Duman Almış" marşının eşliğinde yapılan mitingde Kıbrıs Türk Kurumları Federasyonu Başkanı Faiz Kaymak, Kıbrıs Türk Birliği Genel Sekreteri ve Halkın Sesi gazetesi başyazarı Dr. Fazıl Küçük birer konuşma yapmışlardı.²⁰

2. Kıbrıs Olaylarının Çıkmasına Ortam Hazırlayan Faktörler

Kıbrıs meselesinin ortaya çıkmasında ve uluslararası sorun hâline gelmesinde Kıbrıs ve Yunanistan'daki Rum gazeteleri önemli rol oynamıştı. Bu gazeteler yayımladıkları taraflı ve gerçek olmayan haberlerle halkı tahrik

13 *Yeni Asır*, 5.2.1954, s.1.

14 *Yeni Asır*, 12.9.1954, s.1.

15 *Yeni Asır*, 5.2.1954, s.3.

16 *Demokrat İzmir*, 4.12.1954, s.8.

17 *Yeni Asır*, 5.2.1954, s.1.

18 *Yeni Asır*, 8.2.1954, s.1.

19 Ayasofya: Osmanlı Devleti döneminde fetih hutbelerinin okunduğu Lefkoşa'da bulunan camii.

20 *Halkın Sesi*, 19.1.1954, s.1.

ediyorlardı. Bunlardan Akropolis gazetesi, "Kıbrıs Adası ve Kuzey Epir Bölgesinin 1954 yılında Yunanistan'a ilhak edilmeleri ümidini izhar etmekteyiz".²¹ şeklinde ifade kullanmıştı. Katimerini ve Etnikos Siruks gazeteleri; Kıbrıs meselesinin yalnız Yunanistan'ı alakadar ettiğini yazmış, Etnikos gazetesi ise "Girit'i aldığımız gibi Kıbrıs'ı da alacağız."²² tarzında yazılara yer vermişti. Diğer taraftan Kıbrıs Başpiskoposu Makarios'un tesirindeki bu gazeteler Türk hükümetinin Kıbrıs ile alakadar olamayacağına dair yayınlar yapıyorlardı. Bu haberi Yunanistan'ın, BM'deki eski baş delegesi Alexi Kirun'un; Türkiye'nin Yunanistan'la dostluğunu bozmamak için Kıbrıs meselesine müdahale etmeyeceğine dair beyanatına dayandırıyor. Rum basınıyla birlikte kilise çevreleri de Türklerin adayı terk etmeleri için birtakım şayialar ortaya atıyorlardı.²³

Adadaki Rum basını yeni bir kampanya başlatarak Türkiye ve Türkler aleyhinde infial uyandıran yazı ve resimler neşretmek suretiyle tahrike devam etmekteydiler. Özellikle "Bedyu" adındaki dergide bu tür yayınlar dikkat çekmekteydi. Elden ele dolaşmakta olan bu dergideki yazılanlar ada Türkleri arasında derin bir teessür uyarmıştı. Dergideki yazı ve resimlerde Türklüğe hakaret ve alaycı üslup kullanılmaktaydı. Resimlerden birinde minaresi yıkılmış bir cami ve caminin avlusunda kılıçtan geçirilerek kanlar içinde yatan bir yığın Türk levendi bulunmaktaydı.²⁴ Resmin bir köşesinde de fistanlı bir efzon²⁵ askerinin ayakları altında bir Türk bayrağı serili durmakta, başka bir efzon askeri de bir Yunan bayrağını direğe çekerken bunları takdis eden bir papazın ayakları altında bir Müslüman hoca yatmaktaydı. Yazıda ayrıca 1821'de Osmanlı Devleti aleyhinde çıkan isyandan bahsedilmekte ve Türklerin vahşiliğinden dem vurulmaktaydı.²⁶

Batı Trakya Türkleri ile İstanbullu Rumların mübadelesi fikri Makarios yanlısı Rum basınında sürekli yer almaktaydı. Bu konuda hem Atina basınında hem de Kıbrıs basınında çarpıtılmış yayınlar yapılıyordu. Bu gazeteler Türk basınının dünya kamuoyuna Türkiye'nin Kıbrıs üzerinde emeller beslediği tezine istinaden mübadele fikrini ortaya attığını ve o sırada ABD'de bulunan Cumhurbaşkanı Celal Bayar'ın yapacağı temaslarda Yunanistan'ın Kıbrıs'ı ilhak faaliyetlerini engellemeye çalıştığını yazmaktaydı. Bu yorumların tesirinde kalan Rum gazeteleri, Kıbrıs'ın ilhakı konusunda Yunanistan Başbakanı Papagos'un Yunanistan'ın her çareye başvuracağına dair Paris'te verdiği demeçten sonra Rumlar arasında esen sevinç havası yerini kısmen tereddüde kısmen de ümitsizliğe bırakmıştı. Söz konusu gazeteler bu kötümser havayı dağıtmak için Makarios'un Yunanistan'a bir seyahat yapacağını yazmaktaydılar.²⁷

21 *Yeni Asır*, 9.1.1954, s.1.

22 *Yeni Asır*, 9.1.1954, s.1.

23 *Yeni Asır*, 25.1.1954, s.1.

24 *Yeni Asır*, 2.2.1954, s.1.

25 Efzon: Yunan milli kıyafetini giymiş asker alayı. İzmir'e ilk ayak basan ve ilk kurşunu yiyen askerlere verilen isim.

26 *Yeni Asır*, 2.2.1954, s.1.

27 *Yeni Asır*, 8.2.1954, s.1.

İnanırdıcı olmamakla birlikte mübadele fikrinin suni olarak ileride tekrar ortaya atıldığını görmekteyiz. BM'deki Kıbrıs müzakereleri çıkmaza girince sorunun çözümü için adadaki Rum cemiyetleri çevrelerinde; Batı Trakya'da yaşayan 100.000'i aşkın Türk'ün Kıbrıs'a nakline karşılık adadaki 500.000 civarındaki Rum'un Batı Trakya'ya tehcirinin gerçekleşmesi durumunda adanın Türkiye'ye verilebileceği konuşulmaktaydı. Bu iş için 10-15 milyon lira ve 1,5 yıl beklemek gerektiği vurgulanmaktaydı.²⁸ Şüphesiz bu teklifin kabul edilmesi olanak dışı görülmekteydi.

Makarios yanlısı Rum basınına göre, Başpikospos'un şubat ayında Atina'ya yaptığı ziyaret Yunan basınında geniş yankı bulmakta ve verdiği demeçler âdeta Yunan hükümetini uyarı niteliği taşımaktaydı. Basına verdiği beyanatında Makarios, *"Yunan hükümeti, Kıbrıs'ın Yunanistan'a ilhakı davasını BM'nin önümüzdeki toplantısına mutlaka götürmelidir. Kıbrıs Rum halkı uzun tarihin en büyük maddi ve manevi baskısı altındadır. İngilizler milli eğitimi ezmişler, şahsi hürriyeti kaldırmışlar ve Kıbrıs halkının milli mukavemet kudreti ile milli karakterini mahvetmeye kalkmışlardır. Bu ıstıraplarımız ancak Kıbrıs'ın bir an evvel Yunanistan'a kavuşması ile giderilebilecektir."*²⁹ demesine karşın bu ziyarette Yunan devlet adamları Makarios'a gereken desteği vermemişlerdir. Yunan Başbakanı, Makarios'a diğer milletler gibi Yunanistan'ın da dünya barışına katkıda bulunmak ve komünizme karşı tek cephe oluşturmak gibi bir gayesinin olduğunu, dolayısıyla Balkan Pakti'nin önem arz ettiğini ve Kıbrıs meselesinin BM'ye aksettirilmesi durumunda da Türk-Yunan dostluk bağlarının gevşeyeceğini aktarmıştır.³⁰ Etnos gazetesi, Papagos ile yapılan görüşmenin ardından Makarios'un, Yunan hükümetinin Kıbrıs davasını Kıbrıs kilisesinin istediği şekilde yürüttüğünü ifade etmişti.³¹ Diğer taraftan Rum kilisesi de ilhakın 1954'te mutlaka gerçekleşeceğine dair Rum milli meclisine ve basınına sürekli teminat yağdırmaktaydı.³²

Kıbrıs'ın Yunanistan'a ilhakı meselesinde adadaki Kıbrıs Rum Komünist Partisi'nin yaptığı aleyhte kampanyalar ve faaliyetler de önemli rol oynamıştır. Partinin yıllık kongresini yaptığı toplantıda bir tek Türk'ün dahi yer almamasına rağmen Sovyet ve Yunan bayraklarının yanı sıra Türk bayrağının da asılması Türkler arasında derin infial uyandırmıştı. Dört gün süren kongrede komünistler, adanın Yunanistan'a ilhakını isteyenlerin yalnız kendileri olduğunu ve Makarios'un bu konuda yavaş hareket ettiğini ileri sürmüşlerdi. Parti ileri gelenleri yaptıkları konuşmalarda, Kıbrıs'ı gerçek anlamda hürriyete kavuşturacak tek kuvvetin Sovyet bloğu olduğunu iddia etmişlerdi. Bu arada parti yetkilileri verdikleri beyanatlarda adada kurulmakta olan askeri üslerde çalışan işçiler arasına daha fazla komünist işçi sokulması için ciddi faaliyette

28 *Demokrat İzmir*, 21.10.1954, s.6.

29 *Yeni Asır*, 15.2.1954, s.3.

30 *Halkın Sesi*, 21.2.1954, s.1.

31 *Yeni Asır*, 19.2.1954, s.1.

32 *Yeni Asır*, 8.2.1954, s.1.

buldukları bilgisini vermişlerdi. Üslerde çalışan işçilerin % 80'inin komünist partisine kayıtlı olduğunu ve Rumlar arasında % 60 tabana sahip olduklarını iddia ediyorlardı.³³

Yeni Asır'da çıkan bir makalede Makarios'un, Yunan Komünist Partisinin sadık adamı olduğu ve Kıbrıs meselesi için milliyetçilik duygularını kullanarak kargaşa ve anarşi çıkarmak istediği, başından beri ilhak kampanyasını kilisenin organize ettiği yazılmaktaydı.³⁴ Yazara göre Sovyet Rusya, Rum kilisesini kullanarak kendi sinsi emellerini uygulamaya koymakta hiçbir sakınca görmüyordu. Gerek adada gerekse Yunanistan'da yapılan mitinglerin çoğunun Komünist Partisi'nin öncülüğünde yapılması bu görüşü doğrular nitelikteydi. Ayrıca BM Genel Kurulunda meselenin gündeme alınması için lehte oy kullanan dokuz devletin çoğunun komünist idaresi altında bulunması bu tezi destekler nitelikteydi.

Kıbrıs'ın Yunanistan'a ilhakı meselesinde sıkça başvurulan unsurlardan biri de Kıbrıs ve Yunanistan başta olmak üzere Avrupa'nın çeşitli merkezlerinde ilhakçı Rumlar tarafından organize edilen mitinglerdi. Bu gösterilerle ilhak davasının haklılığı dünya kamuoyuna anlatılmaya çalışılmıştır. Bu tür faaliyetlerin Yunan resmi makamlarınca destek gördüğü bilinmekteydi. Gösteriler zaman zaman hakaretlere, taşkınlıklara ve büyük olayların çıkmasına neden olmuştur. Gösterilerden ilki Yunan idaresindeki on iki adada olmuştur. Rodos Adası'nda yapılacak mitinglerde Atina resmi makamlarından emir gönderildiği anlaşılmaktaydı.³⁵

Bu olaylardan en dikkat çeken Atina'da İngiliz istihbarat bürosu önünde Yunan öğrenciler tarafından düzenlenen mitingde göstericilerle polis arasında çıkan çatışmalardı. "İngiltere Kıbrıs'ı Yunanistan'a teslim etmelidir." naraları atan göstericiler İngiliz bayrağını yakmışlardı.³⁶ 24 Mart'ta Atina'da meydana gelen gösterilerin ardından bu kez Kıbrıs'ta 5.000 kadar Rum öğrenci Makarios'un davetine uyarak bir miting düzenlemişlerdi. Yunanistan'ın bağımsızlığının yıl dönümü dolayısıyla yapılan etkinliklerde "Enosis Kıbrıs'ın Yunanistan'la birleşmesi" ve "İngilizler buradan gidin" naraları atarak Lefkoşa'da protestolarda bulunmuşlardı.³⁷

Kıbrıs hadiselerinin halk tabanına yayılmasında Başpiskopos Makaryos'un tavırları ve izlediği politikaların da büyük payı olmuştur. Nitekim Makaryos 1950'li yılların başından itibaren gittikçe sertleşen ve 1955'te başlayan tedhiş eylemleriyle ve BM'ye yapılan başvurularla Kıbrıs sorununa uluslararası boyut kazandıran bir politika izlemiş ve dünya kamuoyunun dikkatini çekmeye büyük çaba sarf etmiştir.³⁸

33 Yeni Asır, 9.3.1954, s.3.

34 Mustafa Boloğlu, "Kıbrıs Mevzuunda Kızılların Rolü" Yeni Asır, 17.9.1954, s.4.

35 Yeni Asır, 13.1.1954, s.1.

36 Yeni Asır, 25.3.1954, s.1.

37 Yeni Asır, 26.3.1954, s.3.

38 Ahmet C. Gazioğlu, Enosis'e Karşı Taksim ve Eşit Egemenlik İngiliz Yönetiminde Kıbrıs III

3. Yunanistan'ın İlhak Politikalarına Karşı İngiltere'nin Tavrı

1954 yılında Orta Doğuda meydana gelen önemli gelişmelerden biri de İngiltere'nin Süveyş Kanalı'ndan çekilmeye karar vermesi ve buradaki üslerini Kıbrıs'a nakletmeye başlamasıdır. Bu durum Yunanistan'da tepkiye neden olmuştu. Zira Kıbrıs İngiltere için Doğu Akdeniz'de stratejik öneme sahip bir konumda bulunmaktaydı. Bu durumda İngiltere'nin adadan kolayca çıkmaya anlamına gelmekteydi. Bu ise Enosisçi Rumları ümitsizliğe sevk etmişti.³⁹ yılın İngiltere bir taraftan şubat ayı başından itibaren kanal bölgesinde mevzilenmiş olan 400 adet askeri kuvvetini Kıbrıs'a naklederek, diğer taraftan da adanın güneybatısında içinde hava limanının da bulunduğu bir askeri üs tesis ederek adadaki mevzisini iyice pekiştirme peşindeydi.⁴⁰ Bu münasebetle Kıbrıs Valisi Robert Armitage, İngiltere'nin Ortadoğu'daki Kara Kuvvetleri Komutanı General Sir Charles Keightley ve Hava Kuvvetleri Komutanı Mareşal Claude, inşa edilecek askeri hava alanı ve müşterek konularda müzakerelerde bulunmak maksadıyla Kıbrıs hükümet sarayında bir araya gelirler.⁴¹ Bu konu Kasım 1954'te basında tekrar yer almıştır. İngiltere bu kez Süveyş Kanalı'ndaki 1.500 kadar kuvvetini adaya yerleştirmeye karar vermiş ve yeni karargâhın da 1 Aralık 1954'ten itibaren yürürlüğe gireceğini açıklanmıştır. Kararın ardından adadaki Kıbrıs Komünist Partisi, BM Genel Sekreterliğine bir telgraf göndererek İngiltere'nin bu kararını protesto etmiştir.⁴²

İngiltere Milli Savunma Bakanlığından bir yetkili Yeni Asır gazetesi başyazarı Şevket Bilgin'e verdiği mülakatında şöyle demektedir: *"Bizim Kıbrıs'ta muazzam tesislerimiz vardır. Bu maksatla çok para harcamış bulunuyoruz. Bütün bunlar bize gösteriyor ki Kıbrıs'a büyük ihtiyacımız vardır. Bilhassa Süveyş Antlaşması'ndan sonra Kıbrıs'ta gayet kuvvetli olarak yerleşmiş bulunmamız elzemdir. Bütün Ortadoğu'nun ve memleketimizin savunması bakımından Kıbrıs'ın ehemmiyeti büyüktür. Ama şunu sarahatle söylemeliyiz ki Kıbrıs'tan çıkmayacak, adayı terk etmeyeceğiz."*⁴³

Kıbrıs'ın mevcut durumu ve gelecekteki statüsü hakkında adanın eski valilerinden Lord Vister'in sözlü sorusu üzerine İngiliz Sömürgeler Bakan Yardımcısı, bu tartışmalarda merkezi hükümet olarak Kıbrıs'ın Yunanistan'a ilhaki meselesinde Yunan hükümeti ile katiyen müzakerelere girilmeyeceğini, şayet Kıbrıs'ın statüsünde bir değişiklik olacaksa adanın eski sahibi Türkiye'nin mutlaka fikrinin alınması gerektiğini açıklamıştı. Rum gazeteleri bu açıklamalar karşısında kızgınlıklarını açıkça belli etmekte ve böyle devam ederse Yunan hükümetinin Kıbrıs meselesini eylül'de BM'ye götüreceğini yazarak Başbakan

(1951-1959), Kıbrıs Araştırma ve Yayın Merkezi, (CYREP), 1998, s.12.

39 Fahir Armaoğlu, *Kıbrıs Meselesi (1954-1959)*, Sevinç Matbaası, Ankara, 1963, s.46.

40 *Anadolu*, 26.1.1954, s.1.

41 *Anadolu*, 20.3.1954, s.1.

42 *Yeni Asır*, 25.11.1954, s.1.

43 *Yeni Asır*, 19.9.1954, s.4.

Papagos'a akıl hocalığı yapmaktaydılar.⁴⁴ Makariosise benzer bir tepkide bulunarak müspet bir ilerleme olmadığı takdirde Yunanistan'ın Kıbrıs meselesini BM'ye taşıyacağını söylemiş ve İngiltere'nin Kıbrıs meselesini Yunanistan'la müzakere etmeyeceğine dair beyanatını kınamıştır.⁴⁵

Avrupa Konseyi'nin 26 Mayıs'ta yaptığı toplantıda Yunan delegesi Kıbrıs meselesini ortaya atarak İngiltere'nin bu konuya alaka göstermemesi durumunda işin çıkmaza gireceğini ileri sürmüştü. Adada plebisit yapılması gerektiği tezini savunan delege daha da ileri giderek Kıbrıs meselesine Almanya ile Fransa arasında ihtilaf konusu olan Saarre sorunu kadar önem verilmesi gerektiğinden bahsetmiştir. Bu açıklama üzerine İngiliz Liberal Parti temsilcisi Yunan delegesine Avrupa Konseyi'nin veya komitelerinin bu mesele ile ilgilenemeyeceklerini, ülkesinin Yunan talebini reddedeceğini ve Avrupa Konseyi'ne böylesine bir teklifin getirilmiş olmasının ihtilaf çıkarmaktan başka bir işe yaramayacağını belirtmiştir.⁴⁶

Avam Kamarasında Yunanistan Başbakanı Papagos'un Kıbrıs'ı BM'ye götüreceğini bildiren beyanatı hakkında izahat istenmesi üzerine Hariciye Vekâleti adına cevap veren müsteşar, İngiltere açısından Kıbrıs meselesinin dâhili bir mesele olduğu ve BM'nin bu işi müzakere yetkisinin olmadığını söylemiştir.⁴⁷ Bununla birlikte müsteşar, "*Dost dahi olsa, hiç bir milletin kraliyet ülkelerinden birinin müstakbel statüsü hakkında kendisiyle istişare edilmesi hususunda bir hak iddia etmesini kabul edemeyiz.*" diyerek Yunan taleplerinin haksız olduğunu İngiliz kamuoyuna aktarmıştır.⁴⁸

İngiltere'de hükümet kanadı bu şekilde açıklamalarda bulunsa da muhalefet partileri farklı görüşteydi. İşçi Partisi'nden Con Parker'in, İngiltere'nin Yunanistan'la müzakereler yapması gerektiğini söylemesi üzerine Dış İşleri Bakanlığı müsteşarı, Kıbrıs adasında müstakil bir idarenin bulunduğunu, anayasayla tespit edilmiş olunan yönetimin Müstemlekeler Vekâletine ait olduğunu söylemiştir. Müsteşar ayrıca ada halkı ve Yunanistan tarafından ilhak konusunda sürekli tahrike maruz kaldıklarını belirtmişti. Tekrar söz alan Con Parker, adadaki halkın 4/5'inin Yunan olduğunu ileri sürmüştü ve Kıbrıs'ın 1832 yılından itibaren bağımsız olarak tanındığı hâlde buna duyarsız kalındığını belirtmişti. Bunun üzerine müsteşar, "*Kıbrıs hakkında beliren kaynaşmanın ancak NATO ve BM üyeleri arasındaki işbirliğini bozmak isteyenlerin ve komünistlerin işlerine yarayacağı belirtirim. Ne kadar dost olursa olsun hiçbir yabancı hükümeti, herhangi bir İngiliz toprağının müstakil statüsü hakkında istişarede bulunulmasını istemeğe hakkı yoktur*"⁴⁹ karşılığını vermiştir.

44 Yeni Asır, 1.3.1954, s.1.

45 Yeni Asır, 22.3.1954, s.1.

46 Yeni Asır, 27.5.1954, s.1.

47 Yeni Asır, 20.7.1954, s.1.

48 Anadolu, 22.7.1954, s.1.

49 Yeni Asır, 24.7.1954, s.1.

İngiltere, Yunanistan'ın ilhak propagandalarına karşı adada Rumlara karşı daha sert muamelede bulunma ve kanuni önlemler alma yoluna gitmiştir. Bu münasebetle Kıbrıs Başsavcısı, adada asayiş ve emniyeti bozmaya yönelik bundan böyle daha ciddi tedbirler alınacağını duyurmuştur. Ayrıca adada müstemleke idaresine karşı memnuniyetsizlik yaratacak ve adanın statüsünü değiştirmeye yönelik sözlü ve yazılı her hareketin cezalandırılacağını, kanunlara uymayanlara beş yıl hapis ve aykırı yayın yapan gazeteler için de üç yıl kapanma cezasının uygulanacağını belirtmiştir.⁵⁰ Bu açıklamanın hemen ardından adadaki Rum gazeteleri durumu protesto ederek ertesi gün çıkmamıştır. Buna karşın Türkçe yayımlanan gazeteler normal yayınlarına devam etmişler ve kanunun tatbikinden dolayı memnuniyetlerini belirtmişlerdir.⁵¹ Diğer taraftan adadaki Yunan Milli Konseyi, Kıbrıs Valisine bir mektup göndererek kanunun tatbikini protesto etmiştir.⁵²

Açıklamaların ardından harekete geçen komünistler halkı greve davet etmişlerdi. Bu çağrıya uyan Ticaret Birliği, Çiftçiler Birliği ve çeşitli esnaf teşekkülleri kanunun insan haklarını ihlale yönelik olduğunu ileri sürerek grevi destekleyeceklerini belirtmişlerdir. Ortamın gerginleşmesi üzerine Kıbrıs Genel Valisi radyoda bir konuşma yaparak şunları söylemiştir: "*Yeni anayasanın sözle ya da yazı ile tenkit ve münakaşa edilmesinde hiçbir beis yoktur. Yalnız şurasını belirtmek isterim ki, adanın hâkimiyeti üzerinde hiçbir değişiklik olamaz. Umumi nizamı ihlal eden hareketler hakkındaki kanuna aykırı hareket edilmedikçe Anayasada veyahut hükümetin umumi siyaseti üzerinde tefsirlerde bulunmak tahdit edilmiş değildir.*"⁵³ 12 Ağustos'ta grev kararına uyularak 24 saat süreyle bazı işyerleri ve dükkanlar kapalı tutulmuştur.⁵⁴

4. Yunanistan'ın Kıbrıs'ın İlhakı Konusunu Birleşmiş Milletlere Taşıma Girişimleri

Yunanistan'ın Kıbrıs'ın ilhakı meselesini BM Genel Kuruluna aksettirmeye hazırlandığı ve bunun için de geniş diplomatik faaliyet gösterdiği gizlenmemektedir. Bir yandan da Makarios taraftarları "ilhak artık kesinleşti." şeklindeki sözlerle propagandayı şiddetlendirmeye çalışıyorlardı.⁵⁵ İlhak konusunda acele davranan BM'deki Yunan delegesi, Kıbrıs meselesini Genel Kurula getirmek için nabız yoklamak niyetiyle diğer milletlerin delegeleriyle temasa geçerek Kıbrıs'ın Yunanistan'a ilhakı davasında takınacakları tavrı tespit etmeye çalışmaktaydı. Yunan delegesi Yunanistan'ın İngiltere'yle uzlaşmadığı takdirde bu meseleyi BM'nin eylül toplantısına mutlaka getireceklerini yinelemekteydi.⁵⁶

50 *Yeni Asır*, 3.8.1954, s.1.

51 *Yeni Asır*, 4.8.1954, s.3.

52 *Yeni Asır*, 6.8.1954, s.1.

53 *Yeni Asır*, 8.8.1954, s.1.

54 *Yeni Asır*, 13.8.1954, s.1.

55 *Yeni Asır*, 25.1.1954, s.1.

56 *Yeni Asır*, 25.3.1954, s.1.

Diğer taraftan Papagos, Kıbrıs meselesinde geleneksel İngiliz-Yunan dostluğuna gölge düşürecek eylemlerin desteklenmesinin menfaatlerine uygun düşmediğini ifade etmiştir.⁵⁷ Buna bağlı olarak Yunanistan çevrelerince hazırlanan rapora göre sorun öncelikli olarak İngiltere ile yapılacak görüşmelerde neticelendirilmeliydi. Eğer bundan bir netice alınamazsa BM'ye götürülmeliydi.⁵⁸ Yunan Dışişleri Bakanlığı bütün uluslararası konferanslarda Kıbrıs meselesinin Yunan temsilciler tarafından ortaya atılması ve üzerinde durulması için bir genelge göndermişti. Aynı şekilde bütün elçilere de benzer bir genelge gönderilerek gerekli temasların ve lobi faaliyetlerinin yapılması, 23 Ağustos'a kadar uygun zeminin hazırlanması istenmişti.⁵⁹

Yunanistan'ın Kıbrıs'ı ilhak meselesini BM'ye götürme kararına paralel olarak Başpiskopos Makarios da faaliyetlerini artırmıştı. Bu doğrultuda kendisinin tayin ettiği kilise meclisinin yapmış olduğu toplantıda Makarios'un başkanlığında "Kıbrıs Meclisi" kurulmasına karar verilmişti. Bu meclis bir taraftan Yunanistan'ın BM'deki çalışmalarına destek sağlayacak diğer taraftan da Rum halkıyla Ortodoks Kilisesinin en yüksek makamı olan Ruhani Konsey arasında daha sıkı temas sağlayacaktı.⁶⁰ İlhak gerçekleşince de bu meclis geçiş sürecinde yasama ve yürütme kuvvetlerini elinde bulunduracaktı. Bazı Kıbrıs Rum gazeteleri bu olayı Makarios'un parçalayıcı ve yıkıcı bir siyaset güttüğü şeklinde yorumlamaktaydılar. Tarafsız çevreler ise bu meclisin Yunan Başbakanı Papagos'un direktifiyle teşkil edildiğini ve iki önemli maksat güdüldüğünü açıklamaktaydılar: Bunlardan birincisi İngiliz sömürge idaresinin teklif etmeye hazırlandığı muhtariyet anayasasına daha örgütlü muhalefet etmek ikincisi ise BM'de başarısız olunması durumunda doğabilecek Rum komünistlerinin istismarının engellenmesiydi. Aynı çevreler sömürge idaresinin Rumlar lehinde geniş tavizler içeren bir muhtariyet anayasası için fırsat kolladığını ileri sürmekteydiler.⁶¹

Yunan Başbakanı Papagos, İngiltere'nin Kıbrıs meselesinde anlayış göstermediğini ileri sürerek Yunan hükümetinin adanın Yunanistan'a ilhakı için BM'ye başvurmaya mecbur kalacağını tekrarlıyordu. Adada yaşayan 400.000 Yunanın arzusunu yerine getirmelerinin vazifeleri olduğunu belirtiyor ve Kıbrıs'taki Rumların İngilizlere olan düşmanlıklarının gittikçe arttığını iddia ediyordu. Diğer taraftan Yunan hükümeti, Kıbrıs meselesinin BM'ye getirildiğinde yabancı devletlerden gerekli desteğin sağlanması konusunda telaş içerisindeydiler. Bu niyetle Yunan makamları Cenevre'de bazı delegelerle müzakerelerde bulunmuştu.⁶²

57 *Anadolu*, 19.3.1954, s.1.

58 *Anadolu*, 6.3.1954, s.3.

59 *Yeni Asır*, 8.2.1954, s.1.

60 *Anadolu*, 7.4.1954, s.1.

61 *Yeni Asır*, 10.4.1954, s.1.

62 *Yeni Asır*, 5.5.1954, s.3.

Kıbrıs'ın BM'ye getirilmesi Yunan basınında öne çıkan konular arasında yer almaktaydı. Pervasızca yapılan yorum ve yazılarda bu iş daha da ileri götürülerek tehditvari bir hal almıştı. Polis teşkilatı mensuplarınca çıkarılan bir dergide “Yunan hükümetinin Kıbrıs hakkında BM konseyine müracaatı BM teşkilatının Kıbrıs meselesinin mezarı olmasını intaç edecektir.” başlığıyla yayınlanan bir makaleden dolayı dergi toplattırılmış ve yazarı mahkemeye verilmiştir.⁶³

Kıbrıs'ın Yunanistan'a ilhakı konusunda adadaki Rumlar, halkı tam olarak inandırma konusundaki çalışmalarını hızlandırmışlardı. Ada halkı cuma günü Lefkoşa'daki büyük kiliseye çağrılarak müzakerelerde üye devletlere ilhamda bulunulması temennisiyle duaya davet edilmişti. Bu iş için hazırlanan broşürlerde müzakereler sırasında Yunanistan'da büyük mitingler yapılmak istendiği; ancak son çıkarılan kanunun miting yapılmasına izin vermemesi nedeniyle sadece dua ile yetinecekleri belirtilmiştir.⁶⁴ Aynı çağrıya uyularak bu kez Başpiskopos Makarios, Lefkoşa'daki Trodisade manastırında yaptığı duada Rum halkını Yunanistan'la birleşmeye davet etmekteydi.⁶⁵ Rumlar Kıbrıs hükümetinin uyarılarına rağmen kanunlara aykırı harekette bulunmaktan çekinmiyordu. Aynı günlerde Atina'da çok sayıda talebe ve üniversite öğretim görevlisi katıldıkları mitingde Kıbrıs davasını milli bir mücadele olarak sonuna kadar savunacaklarına dair ant içmişlerdi.⁶⁶

Yunanistan'ın BM'ye başvurmasının kesinleşmesinin ardından sekiz sayfalık müracaat metni 13 Ağustos'ta BM'deki Yunan daimi temsilcisi Ksantopolus Palamas'a gönderilmişti.⁶⁷ Bu arada çıkması muhtemel eylemlerin kadim İngiliz-Yunan dostluğuna zarar vermemesi konusunda hükümetler arasında mutabakat yapılmıştı.⁶⁸ 20 Ağustos 1954'te Yunanistan, Kıbrıs'ın kendi topraklarına ilhakı meselesinin BM'nin Eylül'de yapacağı toplantıda gündeme alınması için resmi talepte bulunmuştur. Washington'daki Yunan Büyükelçisi hükümetinin resmi mektubunu Genel Sekreter Dag Hammarskjöld'a sunmuştur.⁶⁹ Yunan Başbakanı Papagos'un imzasını taşıyan mektupta Kıbrıs halkının Yunanistan'la birleşmeye taraftar olup olmadığının anlaşılması için adada bir “plebisit” yapılması teklif olunmaktaydı. Harekete geçen BM nezdindeki İngiliz daimi elçisi görüşünü açıklamakta gecikmez ve bu meselenin BM Genel Kurulu gündemine alınmasına İngiltere'nin itiraz edeceğini bildirir. İngiliz elçisine göre Kıbrıs meselesi İngiltere'nin dâhili bir meselesi olması dolayısıyla BM'nin bu işlere karışmaya hakkı ve yetkisi yoktu. Ayrıca Yunanistan'ın İngiltere'nin bir müstemlekesini ilhak etme teşebbüsünde bulunması taraflar arasındaki dostane ilişkilere zarar vermesi açısından esef verici bir hadise olarak yorumlanmıştı.⁷⁰

63 *Yeni Asır*, 30.5.1954, s.3.

64 *Yeni Asır*, 14.8.1954, s.1.

65 *Yeni Asır*, 16.8.1954, s.1.

66 *Yeni Asır*, 16.8.1954, s.1.

67 *Yeni Asır*, 15.8.1954, s.1.

68 *Yeni Asır*, 20.8.1954, s.1.

69 *Anadolu*, 19.8.1954, s.1.

70 *Yeni Asır*, 21.8.1954, s.1.

BM'ye resmi müracaatın yapılması Rumlar arasında geniş yankı bulmuştu. Bu münasebetle aynı gün Yunanistan'ın birçok yerinde İngiltere aleyhinde gösteriler düzenlenmişti. Atina'da yapılan büyük mitinge Başbakan Papagos dâhil çok sayıda ileri gelen Yunan devlet adamı iştirak etmişti. Bu arada Yunan Komünist Partisi mensupları da sokak gösterileri yapmışlardı. Göstericiler taşıdıkları pankartlarla "Ya Kıbrıs ya ölüm!", "Kıbrıs'ı isteriz!"⁷¹ türünden naralar atarak İngiliz hükümetine karşı hakaretlerde bulunmuşlardı. Benzer gösteriler Selanik başta olmak üzere diğer Yunan şehirlerine de sıçramış ve şiddetli gösteriler olmuştu. Girit ve Korfu adasındaki İngiliz konsolosluğu önünde patlamalar olmuş ve camlar kırılmıştı.⁷² Gösteriler sırasında Atina Radyosu, "Mücadele başlamıştır. Hürriyet saati gelmiştir."⁷³ diyerek halkı iyice galeyana getiriyordu. Yunan Dâhiliye Vekili hadiselere komünist tahrikçilerin sebebiyet verdiğini belirtmekteydi. Fransız büyükelçiliği önünde toplanan 200 kişilik grup tarafından benzer olaylar çıkarılmıştı.⁷⁴ En dikkat çekici nokta ise Papagos'un 20 Ağustos'tan itibaren mitinglere devlet tarafından müsaade edileceği yönünde tebliğde bulunmasıydı.⁷⁵ Yunanistan'da kanlı biten gösterilerde 28 sivil ve 24 polis yaralanmıştı. Yunan İçişleri Bakan Yardımcısı bu kargaşa ve taşkınlıkların komünistlerin tahrikiyle meydana geldiğini duyurmuş ve 30 kişinin tutuklandığını açıklamıştır.⁷⁶

Yunanistan'da bu gösteriler olurken adadaki Rumlar da gösterilerde bulunmak için harekete geçmişlerdi. Lefkoşa'da çoğunluğunu köylülerin oluşturduğu 10.000 kişilik bir grup Makarios'un çağrısına uyarak Ortodoks Kilisesinde dua etmek için toplanmışlardı. Adanın Yunanistan'a bağlanması gerektiğini tekrarlayan Makarios taraftarlarına "Milli savaşımıza ölünceye kadar sadık kalacağız ve hiç bir zaman uzlaşma kabul etmeyeceğiz." diyerek meydan okumaktaydı.⁷⁷ Boş durmayan Rumlar Yurtdışında da Kıbrıs'ın Yunanistan'a ilhakı lehinde gösterilerde bulunmuşlardı. Londra'da bir araya gelen Rumlar "Aramızda Ortadoğu kumandanlığı istemiyoruz. İngiltere ile zorlanarak dost olamayız." yazılı pankartlarla Whitehall'e yürümüşler ve gösterilerde bulunmuşlardı.⁷⁸

Olayların tırmanarak kontrolden çıkması üzerine zor durumda kalan Yunan hükümeti bir açıklama yapma gereği duyarak Kıbrıs meselesinde Yunan tezinin gözden geçirilebileceği imasında bulunmuştur. Yunan Hariciye Vekâleti Umum Müdürlerinden M. Aleksis Kiro, Yunanistan'ın BM'ye müracaatında Atina hükümetinin Kıbrıs'ı Yunanistan'a hemen ilhak etme arzusunda

71 *Yeni Asır*, 22.8.1954, s.1.

72 *Yeni Asır*, 21.8.1954, s.1., *Yeni Asır*, 22.8.1954, s.1.

73 *Yeni Asır*, 21.8.1954, s.1.

74 *Yeni Asır*, 22.8.1954, s.3.

75 *Anadolu*, 18.8.1954, s.1.

76 *Anadolu*, 22.8.1954, s.3.

77 *Yeni Asır*, 24.8.1954, s.1.

78 *Yeni Asır*, 31.8.1954, s.1.

olmadığını iddia ederek “Yunanistan, bu müracaatını Kıbrıs halkının ihlal edilen haklarını BM’nin dikkatini çekmek ve BM’ye İngiliz-Yunan ihtilafının dostça halledilmesine yardım etmesi imkânını vermek maksadıyla yapılmıştır.” açıklamasını yapmak zorunda kalmıştı.⁷⁹ Diğer taraftan Yunan Hariciye Vekili M. Aleksis Stefanopulos da verdiği beyanatta, bu müracaatın BM Genel Kurulunda derin bir yankı uyandıracığından hiç bir şüphe duymamakta olduğunu bildirmekle beraber BM’de Yunanistan’ın hilafına karar çıkması durumunda ciddi saygınlık kaybına uğranılacağını sözlerine eklemiştir.⁸⁰ Yunanistan eski Dışişleri Bakanlarından G. Melas yedi kişilik bir heyetle geldiği Washington’da basına yaptığı açıklamada BM’deki Yunan taleplerinin gündeme alınması için gerekli 2/3’lük çoğunluğun sağlanacağından emin olduklarını bildirmişti. Yunan heyetinin bu ziyaretteki asıl amacı BM’deki görüşmelerde ABD kamuoyunun desteğini elde etmektir.⁸¹

Yunan Dışişleri Bakanı Stefanopulos BM Genel Kurulunun dokuzuncu toplantısında adanın Yunanistan’a ilhakını destekleyeceğini resmen açıklamıştı.⁸² BM’deki Yunan delegesi Christian Palamas yayımladığı bildiriye bütün dünya Hıristiyanlarını Kıbrıs meselesinde yardıma çağırılmıştı. Buna uyan Dünya Kiliseler Konseyi çağırışı ittifakla destekleme kararı almıştı. Ne yazık ki bu çağırışı İngiliz kiliseleri de uyacaklarını kamuoyuna açıklamışlardı.⁸³ Daha da ilginç olanı Yunanistan’daki Protestan Kilisesi ilhak meselesinde Ortodoks Kilisesiyle aynı görüşte olmadığına dair basında çıkan haberlere tepki göstererek Makarios’a bir mektup göndermiş ve ilhak meselesini desteklerini belirtmiştir. Diğer taraftan Girit ve Antakya Kiliseleri de boş durmayarak Rumlara destek olmaya çalışmaktaydı.⁸⁴

Kıbrıs ve Londra’daki Ortodoksların aksine İstanbul’daki Türk Ortodoks Cemaatinin ruhani reisi Papa Eftim Efendi, Kıbrıs meselesindeki tavrından dolayı Makarios’u dini siyasete alet etmek ve Türk-Yunan dostluğuna zarar verecek hareketlerden dolayı aforoz etmiştir. Bununla yetinmeyen Eftim Efendi Fener Patriği ve onun Atina’daki patriği Athenagoras’ı da tenkit ve ikaz etmiştir. Bütün bu olanlar karşısında dini siyasete alet eden Ortodoks Kiliselerine karşı Fener Rum Patriği’nin sessiz kalması Türk kamuoyunda eleştirilere neden olmuştur.⁸⁵

Yunan Devleti, Kıbrıs’ı alabilmek için her türlü şantaj ve çirkin çarelere başvurmaktan geri durmuyordu. Güya ada Yunanistan’a verilmezse ve ABD ilhak davasında Yunan talebini kabul etmeyecek olursa komünistlere fırsat

79 *Yeni Asır*, 22.8.1954, s.3.

80 *Yeni Asır*, 22.8.1954, s.3.

81 *Yeni Asır*, 28.8.1954, s.1.

82 *Yeni Asır*, 5.9.1954, s.1.

83 *Yeni Asır*, 9.9.1954, s.1.

84 *Yeni Asır*, 21.9.1954, s.6.

85 *Anadolu*, 2.9.1954, s.1.

doğacağı tezini ortaya atarak ihtar ediyorlardı.⁸⁶ Lefkoşa Belediye Başkanı diğer belediye başkanlarını da temsilen yaptığı konuşmasında adadaki İngiliz idaresini eleştirmiş ve ifade hürriyetine yönelik anti demokratik uygulamaları protesto etmiştir.⁸⁷

5. 1954 Kıbrıs Olaylarının Dünyada Yankıları

Kıbrıs meselesinde muhatap çevrelerde bu gelişmeler yaşanırken dünya kamuoyunun bu meseledeki tavrı merak konusuydu. Yunan basınının bildirdiğine göre Mısır Cumhurbaşkanı General Necip, Kıbrıs'ın Yunanistan'a bırakılması yönünde beyanatta bulunmuştu.⁸⁸ Bu desteğinden ötürü Cumhurbaşkanı Necip'e teşekkürlerini sunmak üzere on kişilik bir Rum heyeti Kahire'ye gitmişti.⁸⁹ Mısır'ın Atina büyükelçisi İskenderiye'de Rumca yayın yapan Kahidromos Post gazetesine verdiği beyanatta Yunanistan'ın Kıbrıs'ı ilhak davasında Mısır'ın bütün gücüyle Yunanistan'la aynı safta yer alacağını açıklamaktaydı. Mısır'ın böyle tavır sergilemesinde gergin olan Türk-Mısır münasebetleri etkili olmuştur.⁹⁰ Aynı şekilde Mısır Başbakanı Abdünnasır, Atina'da yayımlanan Katimerini gazetesine verdiği beyanatta Kıbrıs meselesi BM'ye aksettirildiğinde Yunanistan'ın yanında yer alacaklarını yinelemiştir.⁹¹ Türkiye ise verdiği şifahi notada BM'deki Kıbrıs müzakerelerinde Mısır'ın Yunanistan'ı desteklememesini arzuladığını iletmisti.⁹² Türkiye'nin Mısır'dan beklentileri olumlu yankı bulmuştu. BM'de Yunan tezine ait görüşmelerin oylanması esnasında Mısır delegesi sorunun çözümü için İngiltere ile Yunanistan arasında ikili müzakereler yapılması gerektiği görüşünü ortaya atmıştı; ancak ilerleyen süreçte Mısır bu davada Yunanistan'ın yanında yer alacağını açıkça ifade etmiştir. Arkasından Mısır'ın BM'deki delegesi Dr. Mahmut Arap Birliğine üye diğer devletlerin de ilhakı desteklediklerini açıklamıştır.⁹³

Merkezi Kahire'de bulunan Arap Birliği yayımladığı bildiriye Yunanistan'ın yaptığı şikâyetleri incelediklerini ve Kıbrıs meselesini BM nezdindeki Arap Birliği heyetinin takdirine bıraktıklarını bildirmişti.⁹⁴ İngiltere'nin Lübnan'daki maslahatgüzarı, Lübnan Dışişleri Bakanlığından Kıbrıs meselesinde daha sıkı bir tarafsızlık siyaseti gütmemesini talep etmiştir.⁹⁵ Diğer taraftan Kıbrıs Türk Cemaati müftüsü Mehmet Dâna Efendi, Arap ülkeleri devlet başkanlarına müracaatta bulunarak BM'deki Kıbrıs müzakerelerinde

86 *Anadolu*, 11.9.1954, s.1.

87 *Yeni Asır*, 12.9.1954, s.1.

88 *Yeni Asır*, 9.1.1954, s.1.

89 *Yeni Asır*, 8.2.1954, s.1.

90 *Yeni Asır*, 8.2.1954, s.1.

91 *Yeni Asır*, 7.5.1954, s.1.

92 *Yeni Asır*, 22.9.1954, s.1.

93 *Yeni Asır*, 29.9.1954, s.1.

94 *Yeni Asır*, 10.9.1954, s.3.

95 *Anadolu*, 2.9.1954, s.1.

Yunanistan aleyhinde oy vermelerini talep etmiştir. Müftü, meselenin sadece İngiltere ile Yunanistan arasında ihtilaf konusu olmadığını aynı zamanda Müslümanlarla Ortodokslar arasında yaşanan bir sorun olduğunu aktarmıştır.⁹⁶ İran'ın ciddi gazetelerinden İttihat'ın güvenilir kaynaklardan edindiği haberine göre İran hükümeti BM'deki daimi temsilcisine gönderdiği talimatta müzakerelerde Türk tezinin desteklenmesini istemiştir.⁹⁷

Amerikan Washington Post gazetesi Kıbrıs'ın dil ve kültür bakımından çoğunluğunun Rum olduğu doğru olmakla beraber adanın 12. yüzyıldan itibaren Yunan idaresi altına girmediğini, Kıbrıs üzerinde hak iddia edecek bir ülke varsa onun da adayı 1878'e kadar idare etmiş olan Türkiye olduğunu yazmaktaydı.⁹⁸ Yunanistan'ın Arjantin Büyükelçisi Constantin Vatikiotty, Arjantin hükümetinden Kıbrıs meselesinin BM'ye geldiğinde Yunan tezini desteklemelerini talep etmişti.⁹⁹ BM'deki Yunan delegesi, Kıbrıs müzakerelerinde ihtilafın lehlerinde çözümlenebilmesi için Güney Amerika, Rusya ve Arap ülkelerinden destek sağlayabilmek için yoğun çaba sarf etmişti.¹⁰⁰

Hindistan Başbakanı Nehru, yaptığı açıklamada Kıbrıs halkının kendi istiklalini belirlemede serbest bırakılması gerektiğini söylemekle birlikte İngiltere'nin Kıbrıs'ı bir iç mesele olarak görmesinin de doğru olmadığını savunmuştur. Bununla beraber Nehru, Yunanistan'ın BM'de daha farklı müzakere yolu seçmesi gerektiği üzerinde durmuştu.¹⁰¹ Papagos İspanya'ya giderek BM müzakerelerinde destek istemiştir. Yunan talebinin desteklenmesi karşılığında ülkesinin Cebel-i Tarık müzakerelerinde İspanya'yı destekleyeceğini söylemiştir.¹⁰²

6. 1954 Kıbrıs Olayları Karşısında Türk Hükümetinin Yaklaşımı

Türk hükümeti Kıbrıs sorununu patlak verdiği ilk zamanlardan 1955 ortalarına kadar "İngiltere'nin içişleri" olarak görmekteydi. Başbakan Adnan Menderes'in kamuoyuna yaptığı açıklamalar daha çok kamuoyunun tereddütlerini gidermek ve olası kargaşalıklara engel olmak amacıyla yönelikti. Nitekim II. Ve III. Menderes hükümetleri programlarında Kıbrıs ile ilgili bir husus yer almamıştır.¹⁰³ Hükümet bu süreçte itidalli bir politika izleyerek sessiz kalmayı tercih etmiştir. Bir taraftan Sovyet Rusya ile olan ilişkiler diğer taraftan ABD faktörü, bir yandan da Balkan Paktına verilen önem Türk-Yunan

96 *Yeni Asır*, 14.10.1954, s.1.

97 *Demokrat İzmir*, 18.10.1954, s.5.

98 *Yeni Asır*, 13.11.1954, s.5.

99 *Anadolu*, 7.8.1954, s.1.

100 *Yeni Asır*, 19.8.1954, s.1.

101 *Yeni Asır*, 9.12.1954, s.1.

102 *Yeni Asır*, 18.12.1954, s.6.

103 Bayram Küçüköğlü, Kıbrıs Sorununa Dair Yaklaşım ve Algıların Türk Basınına Yansımaları (1954-1974), *Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi*, S.48, Güz 2011, s.797.

münasebetlerinde hassas dengelerin gözetilmesini gerektiriyordu. Öyle ki Başbakan Adnan Menderes'in Haziran ayında ABD'ye yaptığı gezi sırasında Atina'da Papagos'la on dakikalık da olsa yaptığı görüşmede Balkan Paketi üzerinde durulmuş Kıbrıs konusunun görüşüldüğüne dair basında herhangi bir haber yer almamıştır.¹⁰⁴ Bununla birlikte Rumların kopardıkları gürültü Türk kamuoyunu oldukça tahrik etmiş; Türk-Yunan dostluğu arka plana itilmeye başlanmıştır.¹⁰⁵

Yunanistan'ın adanın ilhakı konusundaki hareket noktalarından biri de tıpkı 1939'da Türkiye'nin Fransız hükümetinin onayı ile Hatay'ı topraklarına katması örneğinden hareketle Kıbrıs'ın İngilizlerce Türkiye'ye bırakılabileceği korkusunu duymalarıdır. Özellikle 1949'da İngiltere'nin davetiyle 12 savaş uçağından oluşan bir Türk filosunun adaya yaptığı ziyaret bu korkunun gelişmesine neden olmuştu. Oysa o dönemde Türkiye'nin uzak-yakın böyle bir hedefi bulunmamakta ve Türkiye, İngiliz egemenliğinin devamı anlamına gelen adadaki statünün sürmesinden yana bir politika izlemektedir.¹⁰⁶

Zonguldak milletvekili A. Boyacıgiller tarafından Kıbrıs meselesi hakkında hükümetin görüşünün sorulması üzerine Dışişleri Bakanı Fuat Köprülü Yunanistan'la Türkiye arasında Kıbrıs meselesi ile ilgili herhangi bir görüşmenin yapılmadığını belirtmiştir. Bunun yanı sıra Türkiye'nin Kıbrıs meselesi diye bir meselesinin olmadığı, Kıbrıs'ın halen İngiltere'ye ait olduğu bu nedenle Yunanistan'la konuşmanın doğru olmadığı, adanın bugünkü statüsünde bir değişiklik yapılmasından yana olmadıklarını beyan etmiştir.¹⁰⁷

Kıbrıs Türk Kurumları Federasyonu lideri Faiz Kaymak başkanlığındaki yedi kişilik bir heyet temaslarda bulunmak üzere Ankara'ya bir ziyaret gerçekleştirmiştir. Cumhurbaşkanı Celal Bayar tarafından kabul edilen heyet Türk hükümetinden bazı taleplerde bulunmuştu.¹⁰⁸ Görüşmede Türk Dışişleri Bakanlığı Kıbrıslı Türklerin telaş ve endişe etmelerinin lüzumsuz olduğunu belirtmiş, Maarif Vekilliğinden de Kıbrıs'taki okullara ilişkin taleplerin yer aldığı bir rapor istenmişti. Ayrıca heyetin Kıbrıs'ta bir Türk bankasının açılmasını arzuladıklarını söylemesi üzerine Dışişleri Bakanlığı çok yakında adada İş Bankası'nın bir şubesinin açılacağı müjdesini vermiştir. Ardından Devlet Bakanı F. Rüştü Zorlu ile Kıbrıs meselesinin BM'ye aksetmesi müzakere edilmiştir. Heyet, Ankara'nın Kıbrıs davasındaki kanaatlerinden ötürü memnuniyetlerini belirtmiştir.¹⁰⁹

104 *Anadolu*, 31.5.1954, s.3.

105 Fahir Armaoğlu, *Kıbrıs Meselesi (1954-1959)*, Sevinç Matbaası, Ankara, 1963, s.46.

106 Savaş Açıkaya, Osman Yalçın, *Cyprus As The Last Phase Of Historical Turco-Greek Conflict, The Journal of Academic Social Science Studies*, Volume 6 Issue 1, Lorient-France, January 2013, p. 42.

107 *Yeni Asır*, 2.4.1954, s.1.

108 *Yeni Asır*, 13.5.1954, s.3.

109 *Yeni Asır*, 23.5.1954, s.1.

Kıbrıs davasının iyice kızıştığı bir dönemde Başbakan Adnan Menderes, Dışişleri Bakanı Fuat Köprülü ve Devlet Bakanı Mükerrer Sarol İstanbul'da bazı gazetecilerle bir araya gelerek durum değerlendirmesi yapmışlardı. Toplantıda Kıbrıs meselesi üzerinde durulmuş, olayların hükümetçe çok yakından takip edildiği, sükûnet ve itidalin her zamankinden daha zaruri olduğu, dost ve müttefik Yunanistan'ın gerçekleri kısa zamanda anlayacağı aktarılmıştır.¹¹⁰ Aynı gün Fuat Köprülü, İngiliz Büyükelçisi ile İstanbul'da bir görüşme gerçekleştirmiştir.

Kıbrıs meselesi basında çıkan haber ve yazıların etkisiyle Türk kamuoyunun gündemine girmeye başlamıştı. Zira ada tarihi misyonu bakımından Anadolu'nun ayrılmaz bir parçasıydı. Türkiye bir taraftan Kıbrıs davasında müdahil olarak Türklerin haklarını korumaya çalışırken diğer taraftan da Yunanistan'la dostane ilişkileri devam ettirmeye özen göstermiştir. Türkiye adanın kendisine bırakılmasına yönelik bir politika takip etmemiş, mevcut statünün devamından yana olmuştur. Aksi halde bir plebisit oyunu ile Kıbrıs'ın bayrak ve hâkimiyet değiştirmesini talep etmek soğuk savaşın yaşandığı çalkantılı süreçte başka ihtilafların doğmasına zemin hazırlayabilirdi.¹¹¹ Yunanistan'ın ilhak tezine karşılık Türk basınında adadaki Türklerin haklarının korunması konusunda Türk hükümetinin önderliğinde mitingler yapılması için çağrıda bulunulmuştu.¹¹²

7. Sivil Toplum Kuruluşlarının Kıbrıs Konusundaki Faaliyetleri

Bir taraftan Türk hükümeti uluslararası platformda Kıbrıslı Türklerin haklarını savunurken diğer yandan gerek adada yaşayan Türkler gerekse anavatandaki Türkler tarafından kurulan sivil örgütler vasıtasıyla Kıbrıs davasına ekonomik, kültürel ve sosyal alanlarda yapılan faaliyetlerle destek olunmaya çalışılmıştır.

Milli Gençlik Komitesi tarafından İstanbul'da düzenlenen toplantıda milletvekillerinden Hasane Ilgaz, Kıbrıs davasının partiler ve hükümetler davası olmadığını, bunun millet davası olduğunu belirtmiş, ardından Behçet Kemal Çağlar bir konuşma yapmıştı.¹¹³ Türk Milli Talebe Federasyonu tarafından Ankara Dil Tarih ve Coğrafya Fakültesi'nde "Türk-Kıbrıs" konulu akademik toplantıda Kıbrıs davası bütün yönleriyle ele alınmıştır. Toplantının başkanlığını Ali İhsan Çelikkan yapmıştır.¹¹⁴

Kıbrıs meselesindeki gelişmelere paralel olarak Türk Milli Talebe Federasyonu, Kıbrıs'ta yaşayan Türklerin haklarını muhafaza hususunda

110 *Yeni Asır*, 22.8.1954, s.1.

111 *Yeni Asır*, 26.8.1954, s.1.

112 *Anadolu*, 18.8.1954, s.1.

113 *Yeni Asır*, 6.3.1954, s.1.

114 *Yeni Asır*, 9.3.1954, s.3.

Anadolu ve İstanbul'dan gelen basın mensupları ve gençlik temsilcileriyle bir araya gelerek nasıl bir tavır takınılacağı konusu müzakere edilmiştir. Toplantıda ayrıca ilerleyen günlerde meslek örgütleri, milletvekilleri, üniversite hocaları, ordu mensupları ve ihtiyaç duyulduğu takdirde devlet yetkilileriyle yeni görüşmelerin yapılması ve Kıbrıs'a en yakın noktadaki Anamur'da bir miting yapılması kararlaştırılmıştı.¹¹⁵ Milli Türk Talebe Birliği'nin Ankara, İzmir ve İstanbul icra komiteleri, İzmir Atatürk Lisesi'nde toplantılar düzenlemişlerdi.¹¹⁶ Türk Milli Talebe Federasyonu Kıbrıs için dökülmüş nice kanlarınız olduğunu, icap ederse hiç bir fedakârlıktan kaçınmayacaklarını belirterek Kıbrıs meselesini milli bir dava kabul edip sonuna kadar müdafaada azimli ve kararlı olduklarını bildiren bir açıklama yapmıştı.¹¹⁷

İstanbul'da Türk Milli Talebe Federasyonu tarafından organize edilen ve siyasi partilerin, öğrenci teşkilatlarının, sendikaların katıldığı bir toplantıda önemli kararlar alınmıştı. Ayrıca toplantıda Başbakan Menderes'le yapılan mülakat hakkında izahat yapılmıştı. Bundan başka Kıbrıs'ın anavatana ilhaki için "Yavru Vatan Cephesi" kurulması teklifinde bulunulmuştur. Toplantıya iştirak eden CHP sözcüleri partilerinin Türk kamuoyu ile aynı istikamette olduğunu belirtmiş, ardından İsmet İnönü ile Kasım Gülek'in mesajları okunmuştur. İnönü mesajında "Kıbrıs meselesinde Türkiye'nin milli menfaati, bugünkü idarede değişiklik yapılmaması ve Kıbrıs'taki Türk vatandaşlarının insan haklarına mazhar olarak emniyet içinde yaşamaları ve milliyetlerini muhafaza etmeleridir."¹¹⁸ diyerek hükümetin Kıbrıs politikasını desteklediklerini ortaya koymuştur. Kasım Gülek'in mesajı ise "Kıbrıs'ın statüsünde bir değişiklik yapılacaksa bu değişiklik ancak adanın Türkiye'ye verilmesi şeklinde olacaktır." şeklindeydi. Diğer partiler adına yapılan konuşmalardan sonra şu teklifler kabul edilmiştir: İstanbul Mebusu Hacopulos'un¹¹⁹ komite çalışmalarına davet edilmesi, Patrik Athenagoras'tan kendisine bağlı metropolitlerden siyasete karışmamalarının sağlanması, İstanbul'daki Rum Kilise ve cemaatlerinin Kıbrıs hakkındaki fikirlerinin öğrenilmesi.¹²⁰

Türk Milli Talebe Federasyonu Kıbrıs davasına destek için 9 Eylül'de İzmir'de bir miting tertiplemek istemiş; ancak bu tarihin İzmir'in düşman işgalinden kurtuluşunun yıl dönümüne denk gelmesi dolayısıyla düzenlenecek etkinlikler nedeniyle valilikçe izin verilmemiştir. Bunun üzerine mitingin 10 Eylül'de yapılması için yeniden müracaatta bulunulmuştur.¹²¹ Ardından bu işle ilgili hazırlıkları yürütmek üzere "Kıbrıs Türktür Komitesi" kurulmuştur.

115 Yeni Asır, 24.8.1954, s.1.

116 Yeni Asır, 25.8.1954, s.1.

117 Yeni Asır, 24.8.1954, s.2.

118 Yeni Asır, 29.8.1954, s.1.

119 Aleksandros Hacopulos, TBMM X. ve XI. dönem İstanbul milletvekilliği yapmış Rum siyasetçidir (1911-1980).http://tr.wikipedia.org/wiki/Aleksandros_Hacopulos.

120 Yeni Asır, 29.8.1954, s.1.

121 Yeni Asır, 29.8.1954, s.1.

Miting için hazırlanan broşürler uçakla en ücra yerlere kadar dağıtılarak çok sayıda kişinin katılımını sağlamak amaçlanmıştır. Fakat İzmir Valiliği bir takım nedenlerden dolayı 10 Eylül'deki mitinge izin vermemiştir.¹²² Başbakan Adnan Menderes, hükümet adına yaptığı açıklamada 9 Eylül İzmir mitingine izin verilmemesinin gerekçelerini şu şekilde açıklamıştır: *"9 Eylül'ün kutsi manasının herhangi bir siyasi buhran sebebiyle istismar edilmesini tecviz etmek milli vicdanı rencide eder kanaatindeyiz. Çünkü 9 Eylül Türk'ün Anadolu'da hür ve müstakil olarak bekasını kati teminat altına alan bir büyük zaferdir. Kanaatimizce bu zaferi, herhangi bir millete veya devlete karşı kazanılmış olmaktan ziyade tarihi hadiselerin milletimiz ve memleketimiz aleyhine asırlarca devam eden akışına son veren muazzam bir tarihi zafer ve hadise olarak manalandırmak ve bu manada kutlanmak icap eder."* Başbakan Adnan Menderes, Kıbrıs'la alakalı protestoların Yunanistan'ın da dâhil olduğu Üçlü Balkan İttifakının Türkiye'nin yüksek menfaatlerini akamete uğratmaması gerektiği üzerinde durmuştur. Yunanistan'da yapılan mitinglerin yol açtığı hasara ve hatalara Türkiye'nin de düşmemesi gerektiği, dolayısıyla bu maksatla tertiplenecek mitinglere izin verilemeyeceğini ifade etmiştir.¹²³ Hükümet tarafından yapılan açıklamalardan tatmin olduklarını ve teselli bulduklarını belirten Türk Milli Talebe Federasyonu İzmir'de miting yapmaktan vazgeçmiştir.¹²⁴ Türk Milli Talebe Federasyonu idarecileri Kıbrıs konusunda bundan sonra akademik mücadeleye önem vereceklerini açıklamıştır.¹²⁵ Adnan Menderes'in yaptığı açıklamalar Yunan hükümet çevrelerinde ve kamuoyunda büyük yankı uyandırmıştır.¹²⁶

İzmir Halk Eğitim merkezinde Türk Milli Talebe Federasyonu Genel Başkan vekili Gürcan Keten ile ikinci Başkan Vahid Yılmaz'ın yanı sıra çeşitli sivil toplum kuruluşları ve gazetecilerin de katıldığı toplantıda Kıbrıs davası müzakere edilmiştir.¹²⁷ Türk Milli Talebe Federasyonu'nun Ankara'da yaptığı toplantıda "Kıbrıs Türktür Komitesi" kurulmuş,¹²⁸ verilen ilanlarla komitenin Anadolu'da teşkilatlanması istenmişti. Bu çağrıya ilk cevap Zonguldak'tan gelmişti. Komitenin girişimleriyle Kıbrıs davasında Türk tarafının haklılığını dünya kamuoyuna anlatmak için bir broşür hazırlanmıştı.¹²⁹ Milli Türk Talebe Birliği Kıbrıs davasındaki çalışmalarına devam ederek "Türk Kıbrıs İçin Anavatan Komitesi" adıyla bir komite kurulmasını kararlaştırmıştır.¹³⁰

Kıbrıs davasına destek amacıyla yurt dışında kurulan cemiyetlerle de örgütlü mücadele yoluna gidilmiştir. Bu münasebetle Londra'da "Kıbrıs Türktür

122 *Yeni Asır*, 8.9.1954, s.1.

123 *Yeni Asır*, 9.9.1954, s.1.

124 *Yeni Asır*, 10.9.1954, s.1.

125 *Yeni Asır*, 11.9.1954, s.1.

126 *Yeni Asır*, 25.9.1954, s.4.

127 *Yeni Asır*, 6.9.1954, s.2.

128 *Yeni Asır*, 12.9.1954, s.1.

129 *Yeni Asır*, 16.9.1954, s.1.

130 *Yeni Asır*, 23.9.1954, s.5.

Komitesi"nin şubesi açılmıştı.¹³¹ Londra'da yaşayan Türkler tarafından 1.500 kişinin katıldığı bir miting düzenlenmişti. Mitingde Kıbrıs'taki Enosisçilerin yaptıkları faaliyetler, Yunan tezinin yersizliği ve Rum iddiaları protesto edilmiştir. Mitingde "24 milyon Türk Kıbrıs'ı Yunanistan'a bırakamaz.", "Kıbrıslı Rumların % 60'ı komünisttir.", "Enosisçi kara papaz Makarios Kızıl emellerine yardım ediyor." yazılı pankartlar dikkat çekmiştir.¹³²

Londra'da faaliyette bulunan Türk Birliği, BM'deki müzakerelerin ardından 7 Ekim'de bir telgraf çekerek çıkan kararı protesto etmiştir. Bu telgrafta, "İngiltere'de yaşayan 6.000 Kıbrıs Türkü Kıbrıs'ta plebisit yapılmasını, Kıbrıs'ın Yunanistan'a ilhakı ile muhtariyeti ve BM'deki Yunan tezinin müzakeresini şiddetle ret ve protesto eder. Adanın idaresini değiştirmek icap ederse bu ancak adanın Türkiye'ye iadesi suretiyle olur. Kıbrıs'ın Yunanistan'a ilhakı dünya sulhunu tehlikeye düşürecektir." denilmekteydi. Aynı şekilde Londra'daki Kıbrıs Türktür Cemiyeti de İngiltere'de yaşayan binlerce Türk'ün katıldığı bir miting düzenleyerek Yunan taleplerini protesto etmiştir.¹³³

8. İngiltere'nin Kıbrıs'ta Yeni Bir Anayasa Hazırlama Çalışmaları

İngiltere Kıbrıs'ta yürürlükte olan anayasada düzenleme yapmak suretiyle Rumlara yeni haklar tanıyarak adanın Yunanistan'a ilhakını önlemeye çalışmıştır. Papagos, İngiltere'nin Atina büyükelçisi Peaker'le yaptığı görüşmede Kıbrıs'a geçici bir muhtariyet verilmesi ve bunu takiben de ileride adanın geleceği hususundaki Yunan teklifini müzakere etmiştir.¹³⁴

İlhak meselesinde Yunanistan'ın yabancı devletlerden istediği desteği elde edememesi zaman zaman Rumlar arasında ümitsizliğe neden olmuştur. Adadaki Rum gazetelerinden Elefteria'da çıkan bir makalede bazı şartlarla muhtariyetin gerekirse kabul edilmesi gerektiği yazılmıştı,¹³⁵ ancak kilise ve Makariosçular tarafından hücumu uğrayan gazete tashihi yoluna gitmişti. Meselenin yanlış anlaşıldığını deklare etmek zorunda kalarak "ilhak, yalnız ilhak" tezini tekrarlamak zorunda kalmıştır.¹³⁶ Görülmektedir ki Rum basını arasında birlik olmadığı gibi basına müdahale de söz konusuydu.

Yunanistan'ın ilhak meselesinde yabancı devletler nezdinde yaptığı teşebbüslerin sonuçsuz kalacağına anlaşılması üzerine Atina gazeteleri yeni bir muhtariyet tezini savunmaya başlamışlardı. Buna göre, Yunan hükümetinin kabul edebileceği tarzda Kıbrıs'a muhtariyet verilmeli, iki veya üç yıl sonra da yapılacak bir plebisitle adanın geleceği tayin edilmeliydi. Atina'da bu tür

131 *Yeni Asır*, 16.9.1954, s.1.

132 *Yeni Asır*, 28.10.1954, s.3.

133 *Demokrat İzmir*, 8.10.1954, s.7.

134 *Anadolu*, 9.4.1954, s.1.

135 *Yeni Asır*, 9.5.1954, s.3.

136 *Yeni Asır*, 9.5.1954, s.3.

haberlerin ortaya çıkması üzerine Kıbrıs Türk Birliği Partisi'nden bir yetkili yeni durumun farklı bir oyun olduğuna dikkat çekerek şu açıklamalarda bulunmuştu: *"Bu yeni tez, Kıbrıs'ın Yunanistan'a ilhakı kadar hem bizim öldürücü, hem de anavatanımızın müdafaa ve emniyeti için tehlikelidir. Muhtariyet bir iç mesele olmakla beraber Türkiye, Kıbrıs'ın mukadderatında söz sahibi olmayacak daha doğrusu emri vaki ile kolayca bertaraf edilecektir."*¹³⁷

Papagos, bir İtalyan gazetesine verdiği demeçte Yunanistan'ın Kıbrıs meselesini BM'ye getirmekte kesin kararlı olduğunu, İngiltere'nin doğrudan müzakerelere başlayacağından emin olduklarını belirtmiştir. Diğer taraftan Başbakan, Yunanistan'ın derhal Kıbrıs'ın kendilerine verilmesini istemediğini; ancak üç yıl sonra bir plebisit (referandum) yapılmak şartıyla ada için bir anayasanın kabul edilmesi böylelikle halkın kendi geleceğini tayin etmesi gerektiği üzerinde durmuştu. Papagos bu iş için İngiltere'ye, Kıbrıs'ta, anavatanda ve diğer adalarda askeri üsler vermeye razı olduklarını da ilave etmiştir.¹³⁸

Kıbrıs Komünist Partisi ve Makarios, İngiltere'nin hazırlayacağı anayasayı reddedeceklerini ve adanın Yunanistan'a ilhak edilmesinde ısrarcı olacaklarını ortak görüş olarak açıklamışlardır.¹³⁹ Oluşacak tepkilere rağmen İngiltere, Yunanistan'ın Kıbrıs'ı ilhak planına karşı adada uygulanan Anayasada düzenleme yapmak üzere harekete geçmişti. İngiliz Başbakanı tarafından görevlendirilen Müstemlekeler Vekili M. Alan Lennox-Boyd'un Kıbrıs Anayasası'nda yapılacak reform çalışmalarını yerinde tetkik etmesi, Kıbrıs yöneticileriyle müzakerelerde bulunması ve yapılacak düzenlemeler için eylül'de adaya gitmesi kararlaştırılmıştır.¹⁴⁰

İngiltere ilhakçı Rumların yaygara ve tahriklerine rağmen yeni anayasa yapma konusunda ısrarlarını sürdürmekteydi. Bu konuda İngiliz Devlet Bakanı BM görüşmelerinde şunları söylemekteydi: *"İngiltere Yunanistan'ın da dâhil bulunduğu NATO ve Ortadoğu devletlerine karşı taahhüt ettiği vecibeleri yerine getirmek zorundadır. Kıbrıs bu bakımdan İngiltere için ehemmiyeti haizdir. Adanın kontrol altında bulundurulması şarttır."*¹⁴¹ Bu arada adadaki bazı Rumlar, ilhakın gerçekleşmesi durumunda paralarının değerinin düşeceğinden endişeye kapılarak paralarını yabancı bankalara aktarmaya başlamışlardı.¹⁴² BM'deki görüşmelerin devam ettiği günlerde Kıbrıs Genel Valisi, adanın muhtariyete kavuşmasında ileri bir adım olan anayasadan bahsetmiş ve muhtariyete gidişin halkın anayasa karşısında alacağı tavra göre belirleneceğini söylemişti.¹⁴³

İngiltere'nin adada uygulayacağı yeni anayasada Türk halkının

137 *Yeni Asır*, 10.5.1954, s.1.

138 *Yeni Asır*, 20.5.1954, s.1.

139 *Yeni Asır*, 31.7.1954, s.5.

140 *Yeni Asır*, 25.8.1954, s.5.

141 *Yeni Asır*, 24.9.1954, s.5.

142 *Yeni Asır*, 16.9.1954, s.3.

143 *Yeni Asır*, 2.10.1954, s.1.

haklarının korunması konusunda Türk hükümetinden garantörlük ricasında bulunmak maksadıyla üç kişilik bir heyet ağustos sonunda İstanbul'a gelmişti.¹⁴⁴ Kıbrıs Türk Kurumları Federasyonu Başkanı Faik Kaymaz ve beraberindeki heyet Dolmabahçe Sarayı'nda Dışişleri Bakanı Fuat Köprülü ile yaptığı görüşmede bakan, hükümetin Kıbrıs olaylarını büyük bir hassasiyet ve titizlikle yakından takip ettiğini iletmiştir.¹⁴⁵ Ardından Adnan Menderes'le Florya'da gerçekleşen görüşmede Kıbrıslı Türklerin durumu, Yunanistan'ın BM'ye ilhak için yaptığı müracaattan sonra ortaya çıkan son durum, İngiltere'nin adada yapmak istediği yeni anayasada Türklere tanınacak hakların teminata bağlanması gibi hususlar ele alınmıştı. Bu görüşmenin ardından Cumhurbaşkanı Celal Bayar'la bir araya gelen heyet, Kıbrıslı Türklerin taleplerini iletmiştir. Yapılan görüşmelerden memnun ayrıldıklarını belirten heyet Londra'ya hareket etmiştir.¹⁴⁶

Ardından Başpiskopos Makarios, BM müzakereleri dolayısıyla Londra'ya gitmek için geldiği Atina'da Yunan Ortodoks Kilisesinin ayinini idare ettikten sonra yaptığı konuşmasında Kıbrıs için hazırlanan anayasayı hiç bir şekilde kabul edemeyeceklerini ve bu anayasanın Kıbrıs meselesini milli olmaktan çıkarıp siyasi alana çekme gayesi güttüğünü açıklamıştır.¹⁴⁷

9. Kıbrıs Sorununun Birleşmiş Milletlerde Görüşülmesi ve Yunan Tezinin Çöküşü

BM'deki Kıbrıs müzakerelerini takip etmek ve siyasi çevrelerde görüşmelerde bulunmak için Londra'ya gelen Türk heyeti İngiliz Müstemlekeler Vekili tarafından kabul edilmiştir. Yapılan görüşmede bakan Kıbrıs'ın hükümlerlik sisteminde bir değişiklik yapılmasının asla söz konusu olamayacağını belirterek Kıbrıs meselesinde İngiliz görüşünde değişiklik olmadığını tekrarlamıştır.¹⁴⁸

Yunan hükümeti Kıbrıs'ın Yunanistan'a ilhakı meselesini yaptığı yoğun çabalar sonucunda 23 Eylül'de BM Genel Kurul gündemine getirmeye muvaffak olmuştur. Yunan delegesi Aleksis Kiru, milletlerin kendi geleceğini kendilerinin tayin etmeleri esasını belirten BM Anayasasının 2. maddesinin 2. paragrafına dayanarak sorunu BM'ye getirdiklerini ve sorunun çözümü için İngiltere'ye birçok kez müracaatta bulunmalarına rağmen girişimlerin sonuçsuz kaldığını eklemiştir. Bunun üzerine söz alan İngiliz delegesi Selwyn Lloyd bu meselenin Genel Kurul gündemine alınmasına şiddetle itiraz etmiş ve bunu yapmakla dost ve müttefik Yunanistan'ın müttefikler arasında ayrılığa sebebiyet vereceğini ve barışın zayıflayacağını ifade etmiştir. Ardından İngiliz delegesi Kıbrıs'ın geçirdiği tarihsel evreleri anlattıktan sonra adanın hiçbir zaman

144 *Yeni Asır*, 1.9.1954, s.1.

145 *Yeni Asır*, 12.9.1954, s.1.

146 *Yeni Asır*, 16.9.1954, s.1.

147 *Demokrat İzmir*, 19.10.1954, s.5.

148 *Yeni Asır*, 17.9.1954, s.5.

Yunanistan'a ait olmadığını, BM Anayasasına göre de bir milletin iç işlerine müdahale edilemeyeceğini hatırlatmıştır. Fransız delegesi Henri Hoppenot da İngiliz delegesini destekleyerek izahatta bulunmuştu. Yunan delegesi tekrar yaptığı izahatlardan sonra oylamaya geçmişti. Oylamada 3 ret, 2 çekimser ve 9 evet çıkması üzerine konunun gündeme alınmasına karar verilmiştir. İngiltere, Fransa ve Avustralya ret, Kolombiya ve ABD çekimser, Birmanya, Çin, Rusya, Küba, Çekoslovakya, Ekvator, İzlanda, Suriye ve Siyam¹⁴⁹ devletleri evet oyu kullanmışlardı. Kıbrıs meselesi, “*Kıbrıs toplumu hakkında milletlerin eşit haklara ve kendi geleceklerini bizzat kendilerinin tayin etmek hakkına sahip oldukları prensibinin BM müzaheretiyile tatbiki*”¹⁵⁰ kaydıyla gündeme alınması gerekçe gösterilmişti.

İngiliz delegesi bir taraftan bu meselenin genel kurulda müzakere edilmesinin Ortadoğu’da istikrarı tehlikeye sokacağını belirtirken diğer taraftan da Yunanistan’ın ısrarlı talebine rağmen bu devlete yönelik politikalarında bir değişikliğin olmayacağını ve iki devletin menfaatlerine zarar verecek eylemlerden uzak kalınması için gayret göstereceklerini anlatmıştır.¹⁵¹ Türkiye adına söz alan Baş Murahhas Selim Sarper, Kıbrıs statüsünün İngiltere’nin dâhili bir meselesi olduğunu ve bunun genel kurulun salahiyetinde bulunmadığını söylemiştir.¹⁵²

BM müzakereleri münasebetiyle geldiği Atina’da Yunan Başbakanı ve Atina Başpiskoposu tarafından ağırlanan Makarios ve Lefkoşa belediye başkanı halkın coşkun tezahüratları arasında “*Kıbrıs Yunanistan’ın oluncaya kadar mücadelemize devam edeceğiz.*” diyerek Yunan delegelere teşekkür etmişti.¹⁵³ Kıbrıs meselesinin BM’de gündeme alınması Yunan hükümet çevrelerinde ve halk arasında sevinçle karşılanmış ve Başbakan Papagos lehte oy verenlere teşekkür etmişti.¹⁵⁴ Yunan Dışişleri Bakanı Suriye’ye çektiği telgrafta BM müzakerelerinde göstermiş olduğu tavır dolayısıyla teşekkür etmiş ve Yunanistan’ın da Hatay konusunda Suriye ile müşterek hareket edeceğini belirtmiştir.¹⁵⁵

Kıbrıs Türk Kurumları Federasyonu Başkanı Faiz Kaymak, Ahmet Mithat Berberoğlu ve Ahmet Zaim’den oluşan Kıbrıs heyeti Yunan talebinin BM’deki Genel kurulda görüşülmesi vesilesiyle temaslarda bulunmak için Londra’da bulunmaktaydı. Basın toplantısında Türk heyeti gayelerini şu şekilde açıklamaktaydı: “Enosisi protesto etmek, Türk tezini Türkiye’de, İngiltere’de ve ABD’de yetkili makamlara izah etmek, teklif edilen yeni anayasada Türk toplumunun haklarını korumak, Türk cemaatinin yaşadıkları problemlerin çözümünü sağlamak ve İngiliz halkına Kıbrıs davasını anlatmak.” Heyet daha sonra Kıbrıs davasının haklılığını Amerikan kamuoyuna anlatmak için

149 Siyam: Tayland devletinin eski adı

150 *Yeni Asır*, 24.9.1954, s.1.

151 *Yeni Asır*, 24.9.1954, s.5.

152 *Yeni Asır*, 26.9.1954, s.5.

153 *Yeni Asır*, 1.10.1954, s.1., *Yeni Asır*, 2.10.1954, s.1.

154 *Yeni Asır*, 25.9.1954, s.6.

155 *Demokrat İzmir*, 18.10.1954, s.1.

New York'a geçmiştir.¹⁵⁶ Bir hafta süreyle temaslarda bulunan heyet, ABD'de olağanüstü bir şekilde karşılandıklarını, burada Irak ve Pakistan temsilcileriyle yaptıkları görüşmelerin dostça geçtiğini ve bu ülkelerin meseleyi tekrar hükümetleriyle müzakere ederek Türk tezine uygun vaziyete getireceklerini belirtmişlerdir. Suriye temsilcisi ise mesnetsiz bir teklifte bulunarak Kıbrıs üzerinde en çok kendilerinin hak sahibi olduğunu iddia etmiştir.¹⁵⁷

BM'de Yunan tezinin genel kurula sevkinin kabulünün ardından İngiliz delegesi bir açıklama yaparak Kıbrıs meselesi hakkında müzakerelere katılmayacağını, müzakerelere hükümetinin itibar etmeyeceğini, konunun adanın iç işlerine müdahale demek olduğunu ve bu hareketin Türkiye ile Yunanistan arasındaki dostluk ilişkilerini zedeleyeceğini ileri sürmüştü. İngiltere'ye göre bu durum Balkan Paktını tehlikeye düşürebilirdi.¹⁵⁸ Dikkat çeken önemli bir nokta ise BM müzakerelerinde İngiliz delegesinin yapmış olduğu izahatın birçok yerinde Türkiye'nin Kıbrıs'a olan ilgisine vurgu yaparak adada yaşayan Türk Cemaatinin de Türkiye ile olan bağlarının bulunduğu, dolayısıyla Enosis'e karşı olduklarını belirterek self-determinasyon ilkesinin uygulanması durumunda Türklerin de bundan yararlanması gerektiğine işaret etmiş olmasıdır.¹⁵⁹

"Kıbrıs Türktür Komitesi" Milli Türk Talebe Birliği'ne bir telgraf çekerek BM'de alınan bu kararı tanımadıklarını bildirmişlerdi.¹⁶⁰ Bu arada Kıbrıs'taki Rumlarla komünistler adadaki Türkleri göçe zorlamak için tehditlerde bulunuyorlardı. Türklerin yoğun yaşadığı mahallelerde taşkınlık yaparak "Kıbrıs'ı bize verdiler. Derhal adadan uzaklaşmaya bakın, sonra karışmayız." diyerek tahrik ediyorlardı.¹⁶¹

Başpiskopos Makarios verdiği beyanatta Yunan hükümetinin takip etmekte olduğu Kıbrıs politikasına tamamıyla mutabık kaldığını belirterek: "BM, Kıbrıs'ın muhtar idareye kavuşacak müracaatını reddedecek olursa kuvvete başvuracak değildir. Fakat BM'nin Kıbrıslıları her vechile mücadeleden alıkoyamayacakları endişesi de mevcut değildir."¹⁶² demiştir.

Kıbrıs müzakerelerini yakından takip etmek için ABD'ye gitmek üzere yola çıkan Makarios Londra'da bulunduğu sırada birden ağız değiştirerek Kıbrıs'ın Yunanistan'a ilhakını değil kendi kendini idare etme isteğinde olduklarını belirterek ya İngiliz idaresinde kalmak ya muhtariyet idaresine kavuşmak ya da Yunanistan'a bağlanmak tezlerinden birini tercih edeceklerini açıklamıştır.¹⁶³

156 *Yeni Asır*, 25.9.1954, s.5.

157 *Yeni Asır*, 8.10.1954, s.1.

158 *Yeni Asır*, 26.9.1954, s.5.

159 Faruk Sönmezoğlu, *Kıbrıs Sorunu ve Birleşmiş Milletler 1954-1975 C.O. Tütengil'e Armağan* 2011, s.228.

160 *Yeni Asır*, 28.9.1954, s.3.

161 *Yeni Asır*, 30.9.1954, s.4.

162 *Yeni Asır*, 13.10.1954, s.1.

163 *Demokrat İzmir*, 13.10.1954, s.1.

Süreç ilerledikçe BM'deki havanın Yunanistan'ın aleyhine olduğu, artık ABD'nin Yunan tezini savunmayacağı iyice anlaşılmaktaydı. Yunan Hariciye Vekâletinin hazırladığı raporda Yunanistan'ın ilhaktan vazgeçmesi gerektiği ve daha önce lehte oy kullanan devletlerden 5'inin tavır değiştirdiği ve destekleyenlerin sayının 25'e düştüğü ve bu sayının artabileceği endişesini taşıdıkları belirtilmiştir.¹⁶⁴ Atina'ya dönüşünde Dışişleri Bakanı hükümetinin İngiliz-Yunan ilişkilerinin bozulmaması için büyük özen gösterdiği ve bunu geçmişte olduğu gibi devam ettirmek niyetinde olduğunu açıklamıştır. Fransa'nın desteğini almak için Paris'e giden Makarios, istediğini elde edememiştir.¹⁶⁵

Yunanistan'da yaşayan Rumlar, Kıbrıs meselesinde aleyhte oy verenlere kızdıkları gibi çekimser oy verenlere de kafa tutuyorlardı.¹⁶⁶ BM'deki ümitlerinin azalmasının belirmesi üzerine Newyork'taki müzakereleri takip eden Yunan delegasyonu başkanı Aleksis Kriou resmi temaslarda bulunmak ve Fransa'nın desteğini elde etmek üzere Paris'e gelen Başbakan Papagos ile buluşarak durum değerlendirmesi yapmıştı. Verdiği beyanatta artık Kıbrıs meselesinin Yunanistan adına kötü bir safhaya doğru gittiğini belirtmiş, hiç olmazsa adanın muhtariyet kazanmasının yararlı olacağını ifade etmiştir.¹⁶⁷

İngiliz Dışişleri Bakanı A. Eden, Avam Kamarası'nda Kıbrıs meselesinin İngiltere'nin bir iç meselesi olduğunu bir kez daha yinelemiş ve Türk hükümetinin Kıbrıs'ın statüsünde herhangi bir değişiklik yapılmasını kesinlikle istemediği fikrinin değişmediğini belirtmiştir. Eden ayrıca, Yunanistan'ın yanlış teşebbüslerine rağmen iki devletin dostluklarının devam ettiğini ve yabancı devletlerin bu konuda iç işlerine karışamayacağını aktarmıştır.¹⁶⁸ İngiliz Kilisesinin önde gelenlerinden Sir Kenneth Grubb, Londra'da kiliseler konseyinde yaptığı konuşmada Kıbrıs davasında eskiden İngilizlerin haksız olduğunu bugün ise İngiliz tezinin kuvvetlendiğini, Makarios'un din adamı olmaktan ziyade politikacı gibi davrandığını ifade etmiştir.¹⁶⁹

İstanbul'a yaptıkları ziyarette İngiliz gazeteciler "Eğer İngiltere hükümeti Kıbrıs'ın statüsünde bir değişiklik yapmaya karar verir ve adadan feragat etmeyi göze alırsa coğrafi, ekonomik ve ananeler bakımından Türkiye'ye ilhaki daha münasip olur kanaatindeyiz"¹⁷⁰ diyerek Türk tarafının yanında yer aldıkları mesajını vermişlerdi. İngiliz Dışişleri Bakanı Avam Kamarasında yaptığı açıklamada Kıbrıs konusunda Atina Radyosunun yaptığı kışkırtıcı yayınından dolayı İngiltere'nin Atina Büyükelçisi tarafından Yunan hükümetine ikinci nota verildiğini belirtmiştir.¹⁷¹

164 "Kıbrıs Meselesi Nihayet Yunanistan'ı Sarsmaya Başladı" Yeni Asır, 22.10.1954, s.6.

165 *Demokrat İzmir*, 9.10.1954, s.1.

166 *Demokrat İzmir*, 6.10.1954, s.1. (bkz.Resim-6)

167 *Yeni Asır*, 25.10.1954, s.1., *Demokrat İzmir*, 23.10.1954, s.6.

168 *Yeni Asır*, 26.10.1954, s.1.

169 *Yeni Asır*, 28.10.1954, s.3.

170 *Yeni Asır*, 7.12.1954, s.1.

171 *Yeni Asır*, 9.12.1954, s.1.

Müzakereler öncesinde önemli bir gelişme olur. ABD 13 Aralık'ta bir bildiri yayımlayarak BM'deki Kıbrıs görüşmelerinde Yunan taleplerini desteklemeyeceklerini açıklamıştır. Bu durum Yunan hükümetinde büyük hayal kırıklığına neden olmuştur.¹⁷²

14 Aralık'ta BM'de Kıbrıs müzakerelerine başlanır. İlk söz alan Yeni Zelanda delegesi BM'nin bu meseleyi daha fazla tetkik etmeye gerek duymadan reddetmesi için teklifte bulunmuştur. Yunanistan, San Salvador ve Brezilya delegeleri bu teklife itiraz etmişlerdir. Ardından söz alan Türk delegesi Selim Sarper ve ABD delegesi Yeni Zelanda'nın teklifini desteklediklerini söylemişlerdir. Yeni Zelanda'nın teklifine 28 kabul, 15 ret ve 16 çekimser oy kullanılmıştır.¹⁷³

BM'de Kıbrıs müzakereleri bir taraftan devam ederken Yunanistan'da 262 kişinin yaralandığı büyük gösteriler olmuş ve Papagos'un kabinesi istifa etmek zorunda kalmıştı; ancak resmi makamlar kabinenin istifasının gösterilerle ilgisinin olmadığını, gösterilerin ABD'nin Kıbrıs politikasına tepki olarak yapıldığını açıklamışlardı.¹⁷⁴

Türk delegesi Selim Sarper, siyasi komisyonda yaptığı konuşmasında Yunanistan'ın suni gündem meydana getirerek Kıbrıs buhranına sebebiyet verdiğini ve bu meselenin BM'de değil de dost ve müttefik Türk, Yunan ve İngiliz hükümetleri arasında müzakere edilmesinin daha doğru olacağını belirtmiştir. Konuşmasının devamında Sarper, Kıbrıs'ın Türkiye'ye Yunanistan'dan daha yakın olduğunu, fiziki coğrafya bakımından Türk topraklarıyla benzerlik gösterdiğini ve Kıbrıs'ın Anadolu'dan kopan bir parça olduğunu, Lozan'a göre adanın İngiltere tarafından ilhak edilinceye kadar 3,5 asırdır Türk hâkimiyetinde kaldığını, hiçbir zaman Yunanistan'ın hâkimiyetinde kalmadığını, Rumların adanın iktisadî hayatına hiçbir katkısının olmadığını ve self-determinasyon fikrinin de bir aldatmaca olduğunu belirtmiştir.¹⁷⁵

Delegelerin izahatından sonra BM Genel Kurulunun Siyasi Komisyonu, Kıbrıs müzakerelerini 11 çekimser oya karşı 49 evet oyuyla devam etmeme kararı almıştır. Bu kararın ardından komisyon, ada halkının kendi kendini yönetme hakkı tanıyan Yunan Karar Suretini oylamaya koymayacağını da açıklamıştır. Suriye, Irak ve Endonezya'nın Türk tezinin karşısında durmaları sonuçsuz kalmıştır.¹⁷⁶

BM kararının açıklamasından sonra büyük şaşkınlık yaşayan Rumlar Yunanistan'da ABD, İngiltere ve Türkiye aleyhine protesto mitingleri düzenlemişlerdi. Apoyevmatin gazetesi daha da ileri giderek "Yunanistan

172 *Yeni Asır*, 14.12.1954, s.1.

173 *Yeni Asır*, 15.12.1954, s.6.

174 *Yeni Asır*, 15.12.1954, s.6.

175 *Yeni Asır*, 16.12.1954, s.1.

176 *Yeni Asır*, 16.12.1954, s.1.

Kıbrıs'ın hürriyeti için şimdiye kadar elinden geleni yapmıştır. Artık Kıbrıslıların silaha sarılma zamanı gelmiştir." diyerek tahrik edici yayınlar yapmaktaydı. Olayların büyümesi üzerine Yunan Başbakanı Papagos talimat vererek Kıbrıs'la ilgili miting yapılmasını yasakladığını duyurmuştu. Kontrolenden çıkan olaylarda Selanik'teki Amerikan kütüphanesinin tahrip edilmesi üzerine Papagos, Kuzey Yunanistan valı yardımcısı ve polis müdürünü azletmiş ve olayları kınamıştır. Olayların ardından Yunan hükümeti ABD'ye tarziye (özür dileme) verme gereği duymuştur. Diğer taraftan İstanbul'daki Kıbrıs Türk'tür Cemiyeti de bir bildiri yayımlayarak Yunanistan'ın Kızıl Moskova'ya alet olduğunu, BM'nin aldığı kararın Türk milletini memnun ettiğini ve karardan son derece memnun olduklarını beyan etmişlerdir.¹⁷⁷ BM Genel Kurulunun Siyasi Komisyonu tarafından Kıbrıs kararının tasdikinden ve BM'nin Kıbrıs müzakerelerini gelecek seneye bırakılacağını açıklamasının ardından öğrenciler Lefkoşa'da dersleri boykot ederek sokak gösterileri yapmışlar, çalışanlar da greve gitmişlerdi. Yunanistan'ın yarı resmi Mesajer d'athenes gazetesi "Yunanistan muharebeyi kaybetti. Herkese karşı ne yapabiliirdi. Müttefikler Kıbrıs üssünü ellerinde tutmuşlardır. Fakat bundan böyle onu her gün korumak zorunda kalacaktır."¹⁷⁸ ifadelerini kullanmıştı.

Yunanistan'daki olaylar hükümet tarafından kontrol edilmeye çalışılmış; fakat Kıbrıs'ta patlak veren daha vahim olaylara engel olunamamıştı. Çıkan olaylarda Türk mağazalarını yağma eden Rumlar Türk bayrağını yırtmışlardı. Olayların büyümesi üzerine Kıbrıs valisi radyoda bir konuşma yapmış, olağanüstü hal ilan edilerek sokağa çıkma yasağı konulmuş ve beş kişinin bir arada toplanması yasaklanmıştı. ABD ve İngiltere konsolosluk binalarının emniyet altına alındığı hadiselerde Kıbrıslı Türkler itidalli davranmışlar ve provakatif eylemlere karışmayarak sükûneti tercih etmişlerdi.¹⁷⁹ İngiliz polisinin güçlükle önleyebildiği olaylarda 82 kişi gözaltına alınmış ve Sömürgeler Bakanı, Avam Kamarasında Türklerin bu tavrından övgüyle bahsetmişti. Buna rağmen Rumların tahrikiyle çıkan çatışmalar polis tarafından güçlükle önlenebilmişti.¹⁸⁰ Yunan Kralı Paul, hadiselerin yatışması için radyoda şöyle bir konuşma yapmıştı: "Eğer Amerikan ve İngiliz fedakârlıkları olmasaydı bugün Avrupa'da ne Yunanistan ne de Kıbrıs kalırdı."¹⁸¹

BM'nin Kıbrıs meselesinde aldığı kararlarla ilgili olarak Türk hükümeti adına açıklama yapan Başbakan Adnan Menderes, alınan kararın müzakerelere devam edilmemesi gerektiğini açıkça ortaya koyduğunu; ancak bu meseleden dolayı bozulan Türk-Yunan dostluğunun yeniden tesis edilmesi için gösterilen gayreti memnuniyetle karşıladıklarını belirtmiştir. Ardından Türkiye'nin Atina

177 Yeni Asır, 17.12.1954, s.6.

178 Yeni Asır, 18.12.1954, s.3.

179 Halkın Sesi, 21.12.1954, s.1.

180 Yeni Asır, 21.12.1954, s.1.

181 Yeni Asır, 22.12.1954, s.3.

Büyükelçisi Başbakan Papagos'u ziyaret etmiştir.¹⁸² BM'deki Yunan tezinin çökmesinden sonra İngiliz hükümetinin, ABD'nin Porto Riko'ya tanıdığı anayasaya benzer bir anayasa çalışması içerisinde olduğu söylene de bu haberler Londra çevrelerinde teyit edilmemiştir.¹⁸³

Yunan Dışişleri Bakanı Genel Kâtibi Aleksis Kiru, Türkiye'nin Atina Büyükelçisi Settar İksel ile yaptığı görüşmede hükümetinin Selim Sarper'i BM'deki sert konuşmasından ötürü protesto edeceğini; ancak Kıbrıs meselesinin hiçbir zaman Türkiye ve diğer müttefiklerin arasını bozacak bir şekil almayacağını söylemişti.¹⁸⁴ France Paris Ajansının bildirdiğine göre Aleksis Kiru BM müzakerelerinde Yunan heyetinin takip ettiği taktik hususunda Dışişleri Bakanlığıyla çıkan anlaşmazlık sonunda ve kendi talebi doğrultusunda görevinden alınmıştır.¹⁸⁵

10. Türkiye ile Kıbrıs Arasındaki Siyasi, İktisadi ve Kültürel Dayanışma

Kıbrıslı Türkler ile anavatan arasında siyasal alandaki mücadeleden farklı olarak Kıbrıs Türk Kurumları Federasyonu Başkanı Faiz Kaymak resmi temaslarda bulunmak üzere geldiği Ankara'da Dışişleri ve Milli Eğitim Bakanlarının yanı sıra Cumhurbaşkanı Celal Bayar'la yapılan görüşmelerde Kıbrıs davası hakkında etraflıca izahatta bulunmuş ve Kıbrıslı Türklerin karşılaştıkları sosyal, ekonomik ve kültürel sorunlardan bahsetmiştir.¹⁸⁶

Adada bir Kıbrıs Türk Kütüphanesi'nin kurulması kararının ardından Kıbrıs Türk Kurumları Federasyonu'na bağlı bir kuruluş olan İzmir Yüksek Ekonomi ve Ticaret Okulu Talebe Derneği bir kitap kampanyası başlatmıştı. Bu iş için ilmi, edebi, kültürel ve teknik konuları içeren Türkçe yazılmış her türlü kitap, eser ve derginin Kıbrıs'a gönderilmek üzere derneğin Kıbrıs Kütüphanesi Yardım Komitesine gönderilmesi rica edilmişti.¹⁸⁷ Bu kampanyaya İzmir Hâkimiyet-i Milliye İlkokulu öğrencileri iştirak ederek topladıkları 86 kitabı bağışlamışlardı.¹⁸⁸ Ayrıca İzmir'deki tüm askeri ve sivil kuruluşların yöneticileri kampanyaya iştirak ederek desteklerini ortaya koymuşlardı.¹⁸⁹

TBMM Başkanı Refik Koraltan; Kıbrıs Türk Kültür Derneği Asbaşkanı M. Ali Pamir, Kadın gazetesi sahibi İffet Halim Oruz ve Türk Milli Talebe Federasyonu Başkanı Yavuz Kadioğlu'ndan oluşan heyeti kabul etmiştir. Yapılan görüşmede Koraltan, Kıbrıslı Türklere yapılan ve yapılacak olan ekonomik ve

182 *Yeni Asır*, 18.12.1954, s.1.

183 *Yeni Asır*, 21.12.1954, s.5.

184 *Yeni Asır*, 23.12.1954, s.3.

185 *Demokrat İzmir*, 31.12.1954, s.1.

186 *Yeni Asır*, 2.1.1954, s.1.

187 *Yeni Asır*, 26.1.1954, s.2.

188 *Yeni Asır*, 24.2.1954, s.2.

189 *Anadolu*, 6.2.1954, s.2.

kültürel yardımlar hakkında gerekli açıklamalarda bulunmuş ve bu yardımların artarak devam etmesine dair talimat verdiğini belirtmiştir.¹⁹⁰ TBMM Başkanının bu tutumu Kıbrıslı Türkler arasında derin alaka uyarmıştır.

Türk Milli Talebe Federasyonu İstanbul'da yaptığı toplantısında Kıbrıs'a geziler düzenlenmesi ve bunun genelleştirilmesi istenmişti. Bunun yanı sıra 21 Nisan'ın "Kıbrıs Günü" olması kararlaştırılmıştır. Buna bağlı olarak her yıl belirlenen günde İstanbul, Ankara, İzmir ve Zonguldak'ta yapılacak toplantılarla kamuoyunun dikkati çekilmek istenmiştir.¹⁹¹ Kıbrıs Türk Kültür Derneği'nin yıllık genel kurul toplantısı Ankara'da Türk Milli Talebe Federasyonu temsilcileri ve burada yaşayan Kıbrıslı Türklerin katılımıyla yapılmıştır. Derneğin Türkiye'den Kıbrıs ortaokullarına yapılan öğretmen ve para yardımı hakkında bilgi verilmiş, Türk bankalarının adada şube açmalarına dair faaliyet raporu okunmuştur.¹⁹²

Kıbrıs Viktorya Türk Lisesi'nden 50 kişilik bir öğrenci grubu İzmir'e gelerek Valilik makamına, Yamanlar Dağına, Mustafa Kemal Atatürk'ün annesi Zübeyde Hanım'ın kabrine, Cumhuriyet Kız Enstitüsüne, Atatürk Lisesine ve Kadıfekale'ye ziyarette bulunmuşlardı. Türk Milli Talebe Federasyonu İzmir Yüksek Ekonomi Ticaret Okulu Talebe Derneği ile Milli Türk Talebe Birliği İzmir Yüksek Ekonomi Ticaret Okulu Talebe Derneği tarafından ortaklaşa "Kıbrıs Günü" tertip edilmiş, yapılan konuşmalarda anavatanın Kıbrıs davasına yaptığı maddi ve manevi destekten söz edilmiştir.¹⁹³

Türk Milli Talebe Federasyonu Yönetim Kurulunun yaptığı toplantıda alınan karar uyarınca Türkiye'nin değişik yerlerinde Kıbrıs'a bağlılık toplantıları yapılması kararlaştırılmış ve bu iş için İstanbul, Ankara, Zonguldak ve İzmir'de birer komite teşkil edilmiştir.¹⁹⁴ Kıbrıs davasının hararetlendiği dönemde Kıbrıs ve anavatandaki Türklere ait sivil kuruluşlar, ortak cephe oluşturmak ve iki taraf arasındaki dayanışmayı artırmak maksadıyla örgütlenme çalışmalarına hız vermişlerdir. Bu münasebetle Kıbrıs Türk Kültür Yardımlaşma Cemiyetinin 3 Temmuz 1954'te İstanbul'da yapmış olduğu olağanüstü kongresinde İzmir, Adana, Antalya ve Mersin şubelerinin merkezi Ankara'da olmak üzere Kıbrıs Türk Kültür Derneği adı altında birleştirilmesi kararlaştırılmıştı.¹⁹⁵ Diğer taraftan Türk Milli Talebe Federasyonu'nun İstanbul'da düzenlediği toplantıya Türk Milli Talebe Federasyonu İzmir Yüksek Ekonomi Ticaret Okulu Talebe Derneğinden Başkan Yaşar Aydınel, Ünal Güneş ve Hikmet Sağıroğlu iştirak etmişlerdir. Toplantıda Kıbrıs meselesi ile ilgili çalışmaların gözden geçirileceği, İstanbul, Ankara, İzmir ve Zonguldak'ta kurulmuş olan komitelerin de iştirak edeceği

190 *Halkın Sesi*, 12.2.1954, s.1.

191 *Anadolu*, 14.4.1954, s.1.

192 *Yeni Asır*, 5.4.1954, s.3.

193 *Yeni Asır*, 10.4.1954, s.1.

194 *Yeni Asır*, 14.4.1954, s.2.

195 *Yeni Asır*, 4.7.1954, s.3.

bir toplantı yapılarak bu meselenin müzakere edileceği kararlaştırılmıştı.¹⁹⁶ Kıbrıs Türk Liseleri Mezunları Birliğine mensup 40 kişilik bir kafile Temmuz ayı sonlarına doğru Ankara, İstanbul ve Bursa'ya, 19 Ağustos'ta da İzmir'e bir seyahat düzenlemiştir. Bu arada aynı tarihlerde Türk Milli Talebe Federasyonu İzmir şubesi tarafından Kıbrıs'a bir seyahat tertip edilmişti.¹⁹⁷

Türk Milli Talebe Federasyonu "Kıbrıs Beyannamesi" adıyla uyarı niteliğinde yayımladıkları bildiriye Türk gençliğinin Kıbrıs'ın Yunanistan'a verilmesine asla razı olamayacağını, Batı Trakya ve on iki adada Yunan idaresinin azınlıklara asimilasyon uyguladığının ortada olduğunu, buna karşılık Türkiye'nin, İstanbul'da olduğu gibi idaresindeki azınlıklara yaşama hakkını tanıdığını belirtmişti.¹⁹⁸ Bildirinin devamında "Şunu da unutmayın ki, dedelerimizden kutsal emaneti ve anavatanımızın ayrılmaz parçası olan yeşil adanın sükûnunu bozacak herhangi bir hareketi önlemek namus borcumuz, bayrak şerefimizdir."¹⁹⁹ denilerek Türk gençliğinin mücadele azmi ve kararlılığı vurgulanmıştır.

Lefkoşa'da Türkler tarafından düzenlenen miting münasebetiyle Milli Türk Talebe Birliği, Kıbrıs Türk Kurumları Federasyonu Genel Sekreteri Dr. Fazıl Küçük'e bir telgraf çekerek Kıbrıs davasını desteklerini bildirmişlerdi. Telgrafta şöyle denilmekteydi: "Kıbrıs davasını sadece İngiltere ile Türkiye arasında halledilecek bir mesele olarak kabul eden bizler etraftan yükselen yaygaralara asla ehemmiyet vermiyoruz. İngiltere'ye kiraladığımız yeşil adanın bugün hakiki sahibi olarak konuşmak hakkı bizindir. Yeşil adayı er meydanlarında kanı ve bileği ile alan Türk, yeşil adanın elbette haklı galibi olacaktır."²⁰⁰

Milli Türk Talebe Birliği Kıbrıs'la ilgi bir konferans tertiplemiş ve burada "Türk Kıbrıs İçin Anavatan Komitesi" kurulmuştu. Böylelikle Kıbrıs davasında daha etkin ve örgütlü hareket edilmiş olunacaktı. Ayrıca konferansta bir federasyon kurulması da kararlaştırılmıştı.²⁰¹ Kıbrıslı çiftçilerden 25 kişilik bir grubun Ziraat Vekâletinin davetlisi olarak ağustos'ta Türkiye'ye gelecekleri bildirilmişti. Adana, Konya, Mersin, Antalya illerinin yanı sıra İzmir'de Ziraat Enstitüsünün, Bornova Ziraat Okulu ile Bağcılık ve Zeytincilik İstasyonlarının ziyaret edilmesi kararlaştırılmıştı.²⁰²

Kıbrıs yönetimi Türk okullarında görevlendirmek amacıyla Türkiye'den öğretmen talebinde bulunmuştu. Bunun üzerine Türk Maarif Vekâleti illere gönderdiği genelgeyle stajyerliğini tamamlamış ve en az iki yıl başarı ile görev yapmış öğretmenlerin bu iş için müracaat edebileceklerini bildirmişti,²⁰³ fakat

196 Yeni Asır, 5.7.1954, s.1.

197 Yeni Asır, 21.7.1954, s.2.

198 Yeni Asır, 25.7.1954, s.5.

199 Anadolu, 30.7.1954, s.2.

200 Yeni Asır, 2.8.1954, s.1.

201 Yeni Asır, 6.8.1954, s.1.

202 Yeni Asır, 28.7.1954, s.2.

203 Yeni Asır, 12.10.1954, s.5.

bunu suiistimal edenler çıkmıştı. Nitekim bu amaçla gönderilen öğretmenlerden Hasan Tangu'tun, Lefkoşa Türk Lisesi'nde komünizm propagandası yaptığı gerekçesiyle hakkında tahkikat yapılmıştı.²⁰⁴

Kıbrıslı Türkler ile anavatan arasında sportif alanlarda da çeşitli organizasyonlar yapılmıştı. Milli Türk Talebe Birliği İstanbul'da "Kıbrıs Kupası" adıyla futbol turnuvası düzenlemişti. Turnuvada BM görüşmeleri için gittiği yurt dışı gezisinden dönen Kıbrıs heyetine de iki kupa takdim edilmişti.²⁰⁵ Kıbrıslı Türkler tarafından kurulan Çetinkaya takımı ile Türkiye'den Ceyhanspor arasında yapılan futbol maçını Kıbrıs takımı 10-1 kazanmıştı. Maçtan önce yapılan törende Kıbrıs müftüsünün mesajı okunmuştu. Çetinkaya Spor ikinci maçını Toros Sporla yapmıştı.²⁰⁶

Bandırma Kalkındırma Derneği Kıbrıs'taki Türk ortaokullarına hediye etmek üzere Türk bayrağı göndermeyi kararlaştırmıştı. İstanbul'dan sipariş edilen bayrakların üzerinde "Kıbrıs her Bandırmalının kalbinde yaşar."²⁰⁷ yazmaktaydı. BM'deki Kıbrıs müzakerelerindeki gayretlerinden dolayı Kıbrıs Milli Türk Birliği Genel Sekreteri Dr. Fazıl Küçük ve Lefke Türk Kulübü Cumhurbaşkanı Celal Bayar'a bir telgraf çekerek memnuniyetlerini belirtmişlerdi.²⁰⁸

Türkiye İşçi Sendikaları Başkanı Nuri Başar başkanlığındaki 9 kişilik işçi heyeti Kıbrıs'a giderek buradaki Türk işçilerin örgütlenmesine katkıda bulunmuştu. Çalışmaların ardından Kıbrıs'ta Türk İşçi Federasyonu kuruldu.²⁰⁹ Kıbrıs'tan dönen işçi temsilcileri Türk Milli Talebe Federasyonu ile yaptıkları basın toplantısında adadaki Türklerin karşılaştıkları zorluklardan ve yaşadıkları baskılardan bahsetmişlerdir. Rumların Türklere karşı yok etme politikası uyguladıkları, iktisadi baskı yaptıkları, caddelerdeki Türkçe isimleri kaldırmaya çalıştıkları ve işe alımlarda zorluk çıkardıkları aktarılmıştı. Toplantıda Kıbrıslı Türklerin anavatanından; hastane yapılması, ağır sanayinin kurulması, Türkiye radyolarında Kıbrıs'a ait yayınlar yapılması, Türk gazetelerinin gönderilmesi, sanatkarların ve sporcuların adaylık ziyaret etmeleri, Atatürk'e ait resimler ile Türk bayrağının gönderilmesi ve BM'deki Yunan tezinin çökmesinden sonra da Türklerin Kıbrıs davasına olan desteğinin devam etmesi talep edildi.²¹⁰

204 *Yeni Asır*, 1.11.1954, s.3.

205 *Yeni Asır*, 17.10.1954, s.1.

206 *Yeni Asır*, 30.10.1954, s.5.

207 *Yeni Asır*, 19.10.1954, s.5.

208 *Yeni Asır*, 18.12.1954, s.3.

209 *Yeni Asır*, 18.12.1954, s.5.

210 *Yeni Asır*, 28.12.1954, s.6.

Sonuç

Yunanistan'ın Kıbrıs adasının kendisine ilhakını haklı göstermek için ileri sürdüğü gerekçelerin aksine adada yaşayan Türkler sosyal, ekonomik, siyasal ve kültürel baskılara maruz kalmışlardır. Evkaf meselesi ve eğitim olanaklarından mahrum bırakılmış olmaları Türklerin karşılaştıkları sorunların başında gelmekteydi. Türkiye Devleti ve Kıbrıslı Türklerin yaptıkları koordineli çalışmalarla anavatandan gönderilen öğretmenler ve yardımlarla mağduriyetler giderilmeye çalışılmıştır. Ayrıca Türk hükümetinin de desteğiyle Türklere ait banka açılmasına izin verilmiştir.

Kıbrıs'ın Yunanistan'a ilhakı meselesinde adadaki Rum Ortodoks kilisesi Başpiskoposu Makarios'un olağanüstü gayretleri olmuştur. Makariosçular Kıbrıs meselesinde bir taraftan Rum ve Yunan basınını diğer taraftan da komünist partisini kendi tarafına çekerek Yunan kamuoyunu etkilemeye çalışmışlardır. Bu faaliyetlerinde kısmen de olsa muvaffak olmuşlardır. Makarios'un kullandığı başka bir unsur da kilise olmuştur. Bu bakımdan emeline kavuşmak için dini siyasete karıştırmaktan çekinmemiş, siyasi bir aktör gibi çalışmıştır.

İlhakın gerçekleşmesi için büyük çaba sarf eden Rumlar adadaki ve Yunanistan'daki halkı galeyana getirerek kargaşa çıkarmak suretiyle büyük ve küçük çapta miting ve sokak gösterileri yapmışlardır. Öyle ki bu mitinglerin zaman zaman dozu artmış, büyük olaylara ve taşkınlıklara neden olmuştur. Bu gösterilerde üniversite öğretim görevlileri ve öğrencilerini kullanmaktan çekinmemişlerdir. Bu mitinglerin bir amacı da Türkleri tahrik etmektir.

Kıbrıs'ta müstemleke idaresi kurmuş olan İngiltere, ilhak meselesinin ortaya çıkmasından itibaren adanın hiçbir şekilde Yunanistan'a verilemeyeceğini ısrarla savunmuştur. Bu arada Yunanistan dünya kamuoyunu yanlarına çekebilmek için sürekli olarak İngiltere'nin müzakere yapmaktan kaçındığını ve BM'nin milletlerin kendi mukadderatlarını kendilerinin belirleyeceği hükmünü hiçe saydığını öne sürüyorlardı. İngiliz hükümeti ise Kıbrıs meselesinin bir iç mesele olduğu, BM'nin ilgilenmesi gereken uluslararası bir sorun olmadığı tezi üzerinde politikalarını yürütmüştür.

Türkiye'nin Kıbrıs davasına desteği ilk dönemlerde siyasi olmaktan ziyade ekonomik ve kültürel alanda yapılan yardımlar şeklinde olmuştur. Meselenin BM'ye taşınması ve buna bağlı olarak uluslararası mesele hâline gelmesi üzerine Türkiye'nin ekonomik ve kültürel desteğin yanı sıra siyasal destek sağlamak suretiyle soruna taraf olmuştur. BM görüşmelerinde Türk hükümeti daha akılcı bir yol takip ederek Yunan tezini çürütmeye çalışmıştır. Türkiye başlangıçta ilhak meselesinin Balkan Paktına zarar vermemesi için ciddi gayret göstermiştir. Diğer taraftan 1954 Kıbrıs olaylarının patlak verdiği sıralarda Türkiye'nin 1954 genel seçimlerine odaklanması ister istemez hükümet çevrelerinin Kıbrıs meselesinde gevşek davranmasında etkili olmuştur.

Buna karşılık ulusal basında olduğu kadar İzmir basınında da Kıbrıs sorunu gündemdeki yerini korumuştur.

Ada Rumları ve Makarios'un telkinlerine iyice ikna olan Yunan hükümeti çeşitli lobi faaliyetleri yaparak dış politikada aktif siyaset izleme yoluna gitmiştir. Yunanistan bu davada başta ABD olmak üzere Sovyet Rusya ve Fransa gibi büyük devletlerin yardımlarına ihtiyaç duyulduğunu biliyorlardı. O dönemde sosyalist görüşlerin hâkimiyetinde idare olunan Ortadoğu ülkelerinden birçoğu Yunan tezini savunmuşlardır.

BM görüşmelerinde özellikle ABD'nin tavrı ve İngiltere'nin iyice ağırlığını ortaya koyması Türk hükümetinin yoğun diplomasi faaliyetleri Yunanistan'ın istediğini elde edememesinde etkili olmuştur. Rumlarca yapılan mitingler ve sokak gösterileri Yunan tezinin amacına ulaşmasında etkili olmamış, aksine Yunan hükümetini zor durumda bırakmıştı. Başpiskopos Makarios'un önderliğinde Kıbrıs'ın Yunanistan'a ilhakını gerçekleştirmek için harekete geçen ve Yunan hükümetini sonu belli olan bir maceraya sürükleyen Rumlar tüm olanaklarıyla seferber olmalarına rağmen istedikleri sonucu elde edememişlerdir. Aynı şekilde Yunanistan ilhak tezini dünya kamuoyuna anlatmada tam olarak muvaffak olamamış ve gereken desteği bulamamıştır.

Kıbrıs davasının haklı mücadelesinde Kıbrıs Türk Kurumları Federasyonu ile Kıbrıs Müftüsü Mehmet Dâna Efendinin yurt içinde ve yurt dışında yapmış olduğu diplomatik faaliyetler ve Kıbrıs'ta yayımlanan Türk gazeteleri önemli rol oynamışlardır. Bu kurumlar kısıtlı imkânlar ve Rum baskısı altında organize ettikleri mitinglerle Türk tezini dünya kamuoyuna anlatmaya çalışmışlardır.

Türkiye'de faaliyet gösteren sivil toplum örgütleri de bu süreçte aktif rol üstlenmişlerdir. Bunlar arasında Milli Türk Talebe Federasyonu, Kıbrıs Türktür Cemiyeti gibi değişik isimler altında faaliyet gösteren kuruluşlar ve çeşitli öğrenci dernekleri yayımladıkları bildirimlerle, yurt içinde ve yurt dışında düzenledikleri mitinglerle Türk halkının Kıbrıslı Türklerin yanında yer almasında ve aktif mücadele edilmesinde büyük yararlılık göstermiştir. Ulusal basının yanı sıra İzmir basını da yapmış olduğu duyarlı habercilik anlayışıyla Kıbrıslı Türklerin yanında yer almıştır. Karşılıklı yapılan öğrenci gezileri ve ziyaretler tarihî ve kültürel bağların kuvvetlenmesine katkı yapmış ve iki Türk toplumu arasındaki dayanışmayı artırmıştır. 1954 yılında patlak veren Kıbrıs olayları uluslararası gündemi uzun süre meşgul edecek olan Kıbrıs buhranını doğmasına zemin hazırlamıştır.

KAYNAKÇA

I. Gazeteler

Anadolu

Demokrat İzmir

Halkın Sesi

Yeni Asır

II. Kitaplar ve Makaleler

AÇIKKAYA, Savaş, YALÇIN, Osman, Cyprus As The Last Phase Of Historical Turco-Greek Conflict, *The Journal of Academic Social Science Studies*, Volume 6 Issue 1, Lorient-France, January 2013.

ARMAOĞLU, Fahir, *Kıbrıs Meselesi (1954-1959)*, Sevinç Matbaası, Ankara, 1963.

ARMAOĞLU, Fahir, *20. Yüzyıl Siyasi Tarihi (1914-1990)*, C:I, Türkiye İş Bankası Yayınları, Ankara, 1992.

GAZİOĞLU, Ahmet C., *Enosis'e Karşı Taksim ve Eşit Egemenlik İngiliz Yönetiminde Kıbrıs III (1951- 1959)*, Kıbrıs Araştırma ve Yayın Merkezi, (CYREP), 1998.

KESER, Ulvi, "Kıbrıs Türk Mücadele Tarihinde Kıbrıs Türk Kurumları Federasyonu- Nacak İşbirliği ve Ekonomik Kalkınma Gayretleri", *History Studies*, s.304, Volume 4/1 2012.

KÜÇÜKOĞLU, Bayram, *Kıbrıs Sorununa Dair Yaklaşım ve Algıların Türk Basınına Yansıması (1954-1974)*, *Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi*, S.48, Güz 2011.

SÖNMEZOĞLU, Faruk, *Kıbrıs Sorunu ve Birleşmiş Milletler 1954-1975 C.O. Tütengil'e Armağan* 2011.

UÇAROL, Rifat, *Siyasi Tarih*, Filiz Kitabevi, İstanbul, 1985.

VATANSEVER, MÜGE, "Kıbrıs Sorununun Tarihi Gelişimi", *Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C:12, Özel Sayı, 2010.

III. İnternet Kaynakları

http://tr.wikipedia.org/wiki/Aleksandros_Hacopulos.

RESİMLER

Resim-1: Yeni Asır, 16.09.1954, s.1.
Atina Başpiskopos'u ilhak kampanyasını yürütenlerle birlikte.

Resim-2: Yeni Asır, 22.12.1954, s.1, Kıbrıs'ın ilhakı için Yunanistan'da yapılan gösterilerde ordu ve polis birlikleri isyan halindeki Yunan halkını önlemeye çalışırken

Resim-3: Demokrat İzmir, 06.10.1954, s.1.

Yunan hükümeti yanlısı Vima gazetesinde yer alan yukarıdaki karikatürde kolları zincirli kız Kıbrıs'ı temsil etmekte ve elinde tuttuğu kâğıtta Enosis yazmaktadır. Hürriyet abidesi denize eğilerek ellerini yıkamış ve Kıbrıs'a "Ben artık ellerimi yıkadım." diyerek Kıbrıs ihtilafına karışmayacağını bildirmektedir. Arkada ise ABD Dışişleri Bakanı havlu tutmaktadır.

Resim-4: Demokrat İzmir, 17.12.1954, s.1.

İlhakçı Rumlar tarafından çizilen yukarıdaki resimde eşek kılığına sokulan Türkiye, üzerinde Yunanistan yazılı olan Akropolün kapısını tekmelemekte ve bir sığa şekline sokulan İngiltere de Türkiye'nin yularını tutmaktadır.

**Resim-5: Yeni Asır, 10.04.1954, s.1.
İzmir Atatürk heykeline çelenk koyan Kıbrıslı öğrenciler.**